

Československý uran 1945 - 1989

Těžba a prodej československého uranu v éře komunismu

Prokop Tomek

O B S A H

Úvodem	2
Kapitola I. Vývoj smluvních vztahů a dalších podmínek těžby a prodeje uranu v Československu v letech 1945 – 1989	3
Poznámky k I. kapitole	10
Kapitola II. Organizace výzkumu ložisek uranové rudy, její těžby a zpracování	11
Poznámky ke II. kapitole	19
Kapitola III. Ekologické důsledky těžby a zpracování uranové rudy	20
Poznámky ke III. kapitole	22
Kapitola IV. Bilance uranového průmyslu	23
Poznámky ke IV. kapitole	33
Kapitola V. Činnost StB v problematice “Uran”	34
Poznámky k V. kapitole	40
Závěrem	41
Prameny a doporučená literatura	43
Příloha č. 1 Informace pro předsedu vlády ČSSR s. dr. L. Štrougala	44
Příloha č. 2	

Soubor agenturních záznamů	47
Poznámky k Přílohám	76

Úvodem

Od roku 1989 vzbuzuje dříve tabuizované téma “československý uran” ve veřejnosti vlny zájmu. Z různých důvodů se ke škodě věci opakují neověřená tvrzení, představy, teorie a úvahy ohledně vydrancování tohoto našeho nerostného bohatství bez adekvátní náhrady. Předkládaná práce si klade za cíl shrnout poznatky o legislativních, ekonomických, organizačních, finančních, bezpečnostních a ekologických aspektech činnosti uranového průmyslu a jejich důsledcích pro Československo. Jen na základě faktů mohou být odstraněny určité mýty a pozornost zaměřena i na dosud opomíjené stránky tohoto tématu.

Téměř automaticky je s problematikou uranového průmyslu v Československu spojována otázka vězeňských táborů. Tím by se ovšem záběr práce neúměrně rozšířil, proto zde budu tuto otázku řešit jen okrajově. Zájemce mohou odkázat například na výbornou studii Ludmily Petrášové Vězeňské tábory v Jáchymovských uranových dolech 1949 - 1961, publikovanou jako separát Sborníku archivních prací č. 2/1994 (Archivní správa MV, Praha 1994).

Zdroje informací k tématu jsou roztroušeny v mnoha archivech, mnohdy v dosud nezpracovaném materiálu. Jde zejména o fondy Archivu státního podniku Diamo, Archivu Ministerstva vnitra ČR a Státního ústředního archivu, zde pak fondy Archivu ÚV KSČ a Předsednictva vlády ČSSR. Velmi cenné informace, podklady a konzultace poskytl ing. Oskar Pluskal z Přírodovědecké fakulty UK v Praze. Vzhledem k dlouholetému a důkladnému utajování tématu lze dnes obtížně shromáždit všechny relevantní údaje a tato práce může jen částečně zaplnit mezeru vytvořenou mnohaletým mlčením.

Autor

Kapitola I. - Vývoj smluvních vztahů a dalších podmínek těžby a prodeje uranu v Československu v letech 1945 - 1989

Zkonstruováním, vyzkoušením a úspěšným použitím jaderné zbraně v létě roku 1945 v USA nastala nová etapa ve využívání uranu, jež do období II. světové války spočívalo především ve výrobě radia a barev na sklo a keramiku. Z těchto produktů pak mělo větší význam jen radium, užívané především pro léčebné účely a pro další vědecké bádání.

Před II. světovou válkou bylo známo pouze několik nalezišť uranové rudy. Mezi největší patřilo Shinkolobwe v Belgickém Kongu (dnes Zaire) uzavřené v roce 1936 a Eldorado u Velkého Medvědího jezera v Severozápadní Kanadě, kde byla rovněž těžba v období 1940 - 1942 přerušena. Uranová ruda použitá v roce 1944 v USA při projektu "Manhattan", což byl krycí název pro vývoj jaderné zbraně, pocházela z naleziště Shinkolobwe, první americké atomové bomby pak byly vyrobeny z uranových rud vytěžených v americkém Coloradu.

K světově proslulým nalezištím patřil nesporně Jáchymov na česko-německých hranicích. Právě z jáchymovského smolince (jak byl uran dříve nazýván) izolovala Marie Curie-Sklodovská v roce 1910 první gram radia. Poté se Jáchymov stal nejznámějším světovým nalezištěm uranu a současně zde probíhala i výroba radia. Do roku 1935 ho bylo v Jáchymově vyrobeno sto gramů.

Jáchymov byl na konci II. světové války jediným známým nalezištěm uranu na území kontrolovaném Sovětským svazem. Ačkoli zdejší zásoby uranové rudy sami sovětsí odborníci tehdy odhadovali pouze na zhruba 1000 tun, nabyl Jáchymov pro SSSR v krátkém období 1945 - 1946 zásadní důležitosti. Umožňoval zahájit vývoj sovětské jaderné zbraně do doby, než budou objevena naleziště bohatší, zejména na druhé straně Krušných hor ve východoněmeckém Sasku.

V srpnu 1945 byla v Praze zahájena intenzivní a přísně tajná jednání mezi pověřencem SSSR plukovníkem Alexandrovem a náměstkem ministra zahraničního obchodu SSSR Ivanem Bakulinem na straně jedné, a předsedou vlády ČSR Zdeňkem Fierlingerem na straně druhé. Fierlinger byl jednáním pověřen s vědomím tehdejšího prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše. Krycí jméno projektu vytěžení a dodání zásoby jáchymovské uranové rudy do

Sovětského svazu znělo “Chalupa” a veškeré informace o těžbě, dodávkách, cenách se již od počátku staly mimořádně utajovanými.

Československá vláda se v prvním návrhu dohody o společném využívání československého uranu z 19. září 1945 zavazovala k dodávkám uranové rudy do SSSR v množství předem smlouvaném na každý rok zvlášť. Těžařský podnik, podřízený výhradně československému dohledu a řízení, měl zcela patřit československému státu. V SSSR měl vzniknout současně sovětský podnik k poskytování technické a vědecké pomoci těžařskému podniku v ČSR. Bezpečnost a ochranu výrobního tajemství měla zajišťovat československá strana, veškeré výlohy a investice vzniklé v důsledku těžby se měly odečítat z úhrady SSSR za dodanou rudu. Výsledky vědeckého výzkumu prováděného s použitím československé rudy měly oba státy využívat společně.

Sovětský návrh předložený Bakulinem dne 26. září 1945 byl naproti tomu založen na jiném principu. Předpokládal vytvoření společné československo-sovětské akciové dlužní společnosti s paritní účastí obou stran. Příspěvkem SSSR do společného podniku měly být mimo vlastního kapitálu i peníze, které za války investovali do Jáchymovských dolů Němci. ČSR měla přispět do společného podniku převodem jáchymovského ložiska a kapitálem, v minulosti již investovaným do existujících dolů. Dále měla ČSR poskytnout ke geologickému průzkumu celé území státu. Veškerý vytěžený uran se měl předávat do SSSR, odkud by dostávala ČSR 50 % vyrobeného radia. Ve vedení podniku měly být zastoupeny obě strany.

Při tomto jednání se vyjádřil zástupce SSSR plk. Alexandrov v přítomnosti Fierlingera, Noska, Svobody a Laušmana v tom smyslu, že: “...jáchymovská zásoba /.../ se jeví poměrně malá, avšak přesto je uran surovinou důležitou pro výrobu atomové pumy. Američané prohlásili projevem presidenta Trumana, že atomová puma se bude vyrábět jen u nich v Americe. Avšak totéž chtějí vyrábět i v SSSR.”¹⁾ Vláda demokratického Československa tak byla ještě před podpisem dohody jasně seznámena se záměry SSSR s jáchymovským uranem. Návrh na předávání vyrobeného radia zpět do ČSR byl tedy zcela formální, protože se s jeho výrobou nepočítalo.

Požadavek na zřízení akciové společnosti nebyl československou stranou akceptován, protože by tak v době masivního znárodnování průmyslu vznikla anomálie, která by se mohla stát precedensem pro eventuální snahy o vstup cizího kapitálu do ČSR.

Sovětský svaz svůj plán na vytvoření akciové společnosti realizoval nakonec v roce 1946 v sovětské zóně Německa. V krušnohorském Vismutu vznikla společná sovětsko-německá akciová společnost s názvem Wismut Werke A.G. k těžbě radioaktivních surovin v saském Niederschlemma, kde byl odhadován dvojnásobek uranové rudy oproti jáchymovským zásobám.

Na sovětské straně však ještě v roce 1945 převážil zájem uzavřít s ČSR dohodu i za cenu kompromisů jako např. akceptování československých požadavků na ponechání části vytěžené uranové rudy v ČSR, zachování státního vlastnictví podniku i ložisek uranu. V prvních pěti letech platnosti dohody mělo být podle československého návrhu ponecháváno v ČSR až 10 % vytěžené rudy.

Dne 23. listopadu 1945 byla podepsána přísně důvěrná “Dohoda mezi vládou Svazu Sovětských Socialistických Republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách Svazu Sovětských Socialistických Republik” a doplňující “Protokol”.²⁾

Dohodu podepsali za ČSR ministr zahraničního obchodu (národní socialista) Hubert Ripka a za SSSR náměstek ministra zahraničního obchodu Ivan Bakulin. Československá vláda se Dohodou zavázala vytvořit státní podnik zajišťující výzkum a využití všech nalezišť

“...obsahujících radium a radioaktivní prvky, které náleží Československému státu ...”. (V Dohodě se vůbec neobjevilo slovo uran, pouze termíny “radium” a “radioaktivní rudy a prvky”.) Dále se československá vláda zavázala učinit vše k maximálnímu zvýšení těžby uranové rudy v oblasti Jáchymova. Vláda SSSR se zavázala poskytnout technickou pomoc, konkrétně vysláním odborníků pro řízení výzkumu nalezišť i pro těžební práce a dále dodávkami technického zařízení a materiálu.

Obě vlády se dohodly na vytvoření Stálé československo-sovětské komise se sídlem v Praze. Komise byla čtyřčlenná, každá vláda do ní jmenovala dva zástupce. Do kompetencí komise patřilo nejen rozhodování otázek organizačních, plánování výzkumu, těžby a dodávek uranové rudy, ale i stanovování ceny rudy, z ní vyrobeného chemického koncentrátu i radia, v souladu s § 5 Dohody. Principem při stanovování ceny měly být tzv. “svéstočné náklady” plus “normální procento zisku”.³⁾ Pravomoc komise rovněž zahrnovala i rozhodování o konkrétním množství vytěžené rudy a koncentrátů ponechávaných v Československu. Ostatní ruda měla být dodávána do SSSR, odkud se mělo vracet do ČSR 50 % vyrobeného radia. Dodávky uranové rudy měly být po odečtení ceny zpětně dodaného radia placeny sovětskou stranou formou dodávek zboží nebo ve valutě, na základě další dohody obou stran. Dohoda byla uzavřena na dobu 20 let.⁴⁾

Současně s Dohodou podepsaný Protokol ukládal Stálé československo-sovětské komisi vypracovat řád “k zabezpečení důvěrnosti těžby” pro jáchymovské i další v budoucnu vzniklé podniky.

Dohodou byla předurčena kvalita vzájemných vztahů mezi ČSR a SSSR v tomto průmyslovém odvětví i do budoucna. Jejím důsledkem byl například fakt, že již tak krátce po II. světové válce neexistovala pro nezávislé Československo možnost volně disponovat částí svého surovinového bohatství. Ačkoli se v Dohodě hovořilo konkrétně jen o Jáchymovu, vztahovala se její ustanovení i na výzkum a následnou exploataci všech, i v době podpisu Dohody dosud neobjevených, nalezišť na území ČSR. Dohodu inicioval Sovětský svaz. Těžba byla totiž především jeho zájmem. Provoz československého uranového průmyslu byl tak od okamžiku podpisu plně podřízen sovětským zájmům, a to bez ohledu na formální znění Dohody a existenci společné mezivládní komise. Zajímavý je nicméně fakt, že výzkum a těžba uranové rudy byla již před Únorem 1948 první oblastí, kde byla zcela vyloučena i hypotetická možnost soukromého vlastnictví a podnikání.

V praxi prvních let po podepsání Dohody se začala projevovat jistá nevýhodnost sjednaných podmínek, a to zejména pro SSSR. Ten několikrát inicioval jednání zaměřená především na snížení podílu SSSR na investicích do československého uranového průmyslu a snížení ceny dodávaného uranu. Vývoj této ceny je podrobněji popsán v kapitole III.

Novým protokolem ze dne 22. 4. 1949 byla Dohoda změněna a doplněna poprvé. Podepsali jej tehdejší předseda vlády ČSR Antonín Zápotocký a ministr zahraničního obchodu SSSR Lošakov. Byla jím na návrh SSSR snížena tzv. zisková přírážka (již zmíněné “normální procento zisku”) na hodnotu 15 % výrobních nákladů. SSSR naopak poskytl na dobu 15 let bezúročný investiční úvěr a protokol upravoval i způsob amortizace těchto investic.⁵⁾

Podruhé byla Dohoda změněna protokolem ze dne 18. 4. 1952, který opět podepsali Zápotocký a Lošakov. Na nátlak SSSR byla tentokrát snížena zisková přírážka na 10 % a měla být nadále vypočítávána pouze z provozních nákladů a nikoliv z nákladů na bydlení a stravování zaměstnanců. Stálá československo-sovětská komise měla vypracovat podrobný seznam neprovozních nákladů, ze kterých se neměla zisková přírážka vypočítávat. Protokol měl zpětnou platnost od 1. 1. 1952 a byl doplněn dohodou o opatřeních, která měla vstoupit v

platnost o rok později, tj. od 1. 1. 1953. Tehdy měla být kmenová jmění těžařských podniků osvobozena od daní, investice do hlavních hornických prací amortizovány během 8 - 10 let a podniky podílející se na těžbě měly být financovány prostředky úročenými na 3,25 %. Zde se poprvé projevila snaha sovětské strany snížit náklady a zbavit se výdajů na budování infrastruktury rostoucího kolosu - československého uranového průmyslu.⁶⁾

K uvedeným úpravám se stavěla československá strana zprvu odmítavě, jak ukazuje stanovisko A. Zápotockého: *“Ze své strany nevidíme nutnost změn, vzhledem k tomu, že uzavřené smlouvy a dohody, jak výsledky ukázaly, oběma stranám až doposud vyhovovaly a přinesly prospěch. /.../ Prosíme (sic!) proto, aby uzavřené smlouvy byly nadále zachovány, proto, že by nám v dnešní situaci přestavby našeho průmyslu jejich změna přinesla značné zatížení a poruchy, vzhledem k tomu, že hospodářský a finanční plán a rozpočet na rok 1952 jest již hotov a při jeho sestavování bylo s dosavadním smluvním stavem a jeho trváním počítáno. /.../ Upozorňujeme, že plnění smlouvy z naší strany vyžaduje od nás zvláštní opatření po stránce bezpečnostní a zdravotní, školských a komunálních nákladů, kteréžto náklady jdoucí do stamiliónů rádi neseme, vzhledem k účelu, ke kterému je těžby podniku první smluvní stranou, nehledě na další veliké finanční náklady z toho jí plynoucí, ve prospěch celosvětového míru používáno.”*⁷⁾ Toto stanovisko ale československá strana neobhájila a vcelku hladce bylo vyhověno sovětským požadavkům.

Otázkami konkrétní realizace plateb za dodávky rudy se do roku 1952 zabývala Stálá československo-sovětská komise, dále předsednictvo vlády ČSR, Ministerstvo zahraničního obchodu ČSR a v konečné fázi Státní plánovací komise. V SSSR pak správa materiálního zabezpečování podniku zahraničního obchodu Mašinoexport a Ministerstvo středního strojírenství SSSR.⁸⁾

Dne 15. dubna 1954 podepsali ministr zahraničního obchodu ČSR Richard Dvořák a ministr zahraničního obchodu SSSR Lošakov protokol o otevření zvláštních korunových účtů u bank na vedení vzájemných dodávek a ostatních závazků. Dalšími protokoly na úrovni ministrů zahraničního obchodu byly určovány seznamy zboží, kterým byly sovětskou stranou hrazeny dodávky uranu. Vyúčtování bylo jednou ročně schvalováno zvláštním protokolem. Sovětský svaz platil za dodávky uranu především surovinami - železnou rudou, barevnými kovy, ropou a obilím. Tyto dodávky byly prováděny mimo běžné, oficiálně sjednávané obchodní dohody.⁹⁾

Usnesením předsednictva ÚV KSČ ze dne 13. 10. 1954 bylo plánování těžby plně napojeno na centrální státní plánování formou tzv. zvláštní části státního plánu.

Ve druhé polovině padesátých let dochází k zásadní změně na světovém trhu s uranem. Těžba ve světovém měřítku výrazně poklesla a snížila se i jeho cena. Důvodem bylo nakumulování dostatečných zásob strategické suroviny, postačující jaderným velmocem k výrobě jaderných zbraní. Jaderná energetika, která uran pouze nehromadí, ale spotřebovává jej, byla tehdy ještě v počátcích. V roce 1959 oznámila Americká atomová komise, že končí s nákupy uranu pro vojenské účely. Krátce nato zveřejnil obdobné prohlášení i SSSR. Tato skutečnost způsobila otřes na trhu a světové ceny uranu klesly o více než polovinu. Krize se projevila i v prostředí regulovaných ekonomik bloku komunistických zemí. Tlak SSSR na změny dohodnutých podmínek se stupňoval a ani na československé straně nevládla spokojenost. Ačkoli plán na léta 1956-1960 předpokládal zvýšení těžby uranu o 65 %, měl zisk v roce 1960 poklesnout o 18 % oproti roku 1956! Důvodem bylo snižování investic do uranového průmyslu, a tím i snižování *“procenta normálního zisku”*, které bylo z těchto investic vypočítáváno.

Politické byro ÚV KSČ v této situaci rozhodlo dne 19. 8. 1958 upravit “zvláštní část číslo 2 pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství ČSR na léta 1959 a 1960”, která nesla název “Výzkum a těžba radioaktivních surovin”. Úprava spočívala ve snížení plánovaného objemu těžby na úroveň roku 1958, v závazku zintenzívnění geologického průzkumu (aby byl zajištěn dostatečný předstih zjištěných zásob před těžbou) a v závazcích snižování výrobních nákladů a zefektivnění práce. Dále bylo rozhodnuto postupně likvidovat v následujících dvou letech těžební podniky v oblasti Horní Slavkov - Jáchymov.¹⁰⁾

V průběhu roku 1958 rovněž probíhaly rozhovory ukončené podpisem nového protokolu (k Dohodě z listopadu 1945), podepsaného místopředsedou vlády ČSR Otakarem Šimůnkem a ministrem zahraničního obchodu SSSR Patoličevem. S platností od 1. 1. 1959 jím byly stanoveny nové ceny, objem dodávek a další podmínky v následující podobě:

- Objemy dodávek uranové rudy v letech 1959 - 1965 zůstanou na úrovni roku 1958. Mohou být měněny na základě výsledků geologického průzkumu.
- Cena uranu byla stanovena pevně na každý rok období 1959 až 1965 zvlášť a měla sestupnou tendenci. V roce 1965 měla být oproti roku 1959 nižší o 25 %.
- V letech 1959 a 1960 bude Sovětským svazem hrazeno 100 % nákladů na geologický průzkum, ovšem od 1. 1. 1961 se na něm SSSR bude podílet jen 50 %, a to v rozsahu prací srovnatelném s rokem 1958.
- Na léta 1959 a 1960 poskytne SSSR bezúročný úvěr na investice a ČSR bude hradit 15 % těchto investic. Od 1. 1. 1961 se již SSSR nebude na investicích podílet.
- Způsob úhrady odpisů na clearingových účtech zůstane beze změny, přepočty měn byly potvrzeny v poměru 3,15 Kčs za 1 Rbl, a to včetně nákladů na geologický průzkum.
- Zbývající neamortizovaná část investic se vzhledem k ukončení financování investic Sovětským svazem zúčtuje v poměru 85 % SSSR a 15 % ČSSR.
- Bezúročný úvěr bude splácen stále stejnými částkami, a to zbožím přes zvláštní účty.

Uvedený protokol potvrdil SSSR v pozici monopolního odběratele uranové rudy a přenesl rizika výrobních nákladů, s výjimkou dvouletého 50 % podílu SSSR na geologickém průzkumu, na ČSR. Pevně stanovované ceny uranu již do budoucna nezajišťovaly pro ČSR automaticky návratnost výrobních nákladů. Přesto byly sjednané ceny považovány československou stranou za úspěch. A to i přes skutečnost, že v prvních patnácti letech po podepsání Dohody pokrýval zisk alespoň výrobní náklady, zatímco v letech 1961-1965 se stala těžba z 50 % nerentabilní a ztráta podniku, která činila celkem 3 miliardy Kčs, byla již doplácena ze státního rozpočtu.¹¹⁾

I v dalších letech nepříznivý vývoj pokračoval a od poloviny šedesátých let začaly být uranovému průmyslu vypláceny dotace ze státního rozpočtu již každoročně. Uranový průmysl měl výjimečnou podporu státu nejen v otázkách materiálně-technického zabezpečení formou zařazení do zvláštní části státního plánu, ale do druhé poloviny šedesátých let se těšil i úlevám, např. zjednodušenému řízení pro vstupy na pozemky, při povolování terénních prací k vyhledávání ložisek, jejich výzkumu a nakonec i dotacím ze státního rozpočtu.

Ministr - předseda Státní plánovací komise (dále SPK) Alois Indra předložil v říjnu 1962 návrh na prodloužení původní Dohody z listopadu 1945, jejíž platnost měla skončit v listopadu 1965. Dne 4. června 1963 byla ustavena komise ve složení: místopředseda vlády Otakar Šimůnek, předseda SPK Alois Indra, člen Stálé československo-sovětské komise Otakar Pohl, ředitel Ústřední správy výzkumu a těžby radioaktivních surovin Arnošt Schindler, člen SPK Karel Houdek a ministr zahraničního obchodu František Hamouz. Práce této přípravné komise byla završena 26. ledna 1964, kdy místopředseda vlády ČSSR Šimůnek a náměstek předsedy vlády SSSR Lesečko podepsali protokol, kterým byla prodloužena platnost původní Dohody o

dalších 15 let, to znamenalo do 23. listopadu 1980. Protokol z 27. 3. 1959 zůstal v platnosti s určitými úpravami. Nový protokol stanovoval, že:

- vláda ČSSR rozšíří vyhledávací práce geologického průzkumu na celém území ČSSR,
- Stálá československo-sovětská komise rozhodne o množství uranu ponechávaném v ČSSR,
- dodávky budou uskutečňovány na základě dlouhodobých kontraktů mezi příslušnými československými a sovětskými organizacemi zahraničního obchodu, jmenovitě mezi Hlavní technickou správou Federálního ministerstva zahraničního obchodu ČSSR a V/O Technabexportem SSSR,
- ceny dodávaného uranu budou stanoveny dle “zásady vzájemné výhodnosti” zpravidla na 5 let a při jejich stanovování bude vycházeno z principu pevných cen.

Posledním článkem byl definitivně zrušen čl. 6 původní Dohody, kterým se SSSR zavazoval platit úplné výrobní náklady.

2. října 1964 podepsali ministři zahraničního obchodu Patoličev a Hamouz dodatečný protokol, kterým byla stanovena cena uranu pro léta 1966 - 1970.¹²⁾

V souvislosti s politickým uvolněním ve druhé polovině šedesátých let se začala pro ČSSR rýsovat možnost nakládat se svým uranem samostatně. V roce 1968 sondovalo vedení Československého uranového průmyslu (ČSUP) možnosti prodeje uranu do vyspělých průmyslových zemí. Počátkem roku 1968 začala vedení n. p. Škoda Plzeň a ČSUP jednat o spolupráci při výrobě technického zařízení pro atomové elektrárny a jejich dodávkách do zahraničí. Uvedené podniky připravovaly vytvoření společné organizace s názvem Bohemia Nuclear. Tyto pokusy vyvázat se ze závislosti na SSSR ukončila normalizace.¹³⁾

Od počátku sedmdesátých let se začaly projevovat vážné obtíže při plnění dodávek uranové rudy do SSSR. Příčinou byl úbytek zásob bohatších rud v oblasti Příbrami a narůstající hydrogeologické problémy spojené s nejasnou koncepcí způsobu těžby v oblasti Hamru, které vedly ještě v sedmdesátých letech až k zatopení dolu Sever. Pro tyto obtíže docházelo postupně k úpravám zvláštní samostatné části plánu rozvoje národního hospodářství, tj. ročních plánů dodávek. V roce 1973 bylo sníženo množství dodávek o 50 tun uranového koncentrátu (U_3O_8) a v roce 1974 o 250 tun.¹⁴⁾

Právě v této době začala cena uranu na světovém trhu v souvislosti s rozvojem jaderné energetiky stoupat, až v roce 1979 dosáhla vrcholu - 113,8 USD za 1 kg uranového koncentrátu. V osmdesátých letech však nastal opět prudký pokles ceny.¹⁵⁾

V roce 1980 byl v souvislosti s ukončením platnosti protokolu z 26. 1. 1964 o prodloužení Dohody z 23. 11. 1945 projednán předsednictvem vlády ČSSR návrh na uzavření nové dohody a dále návrh změn ve statutu Stálé československo-sovětské komise.

Nová dohoda byla podepsána místopředsedou vlády ČSSR Rudolfem Rohlíčkem a náměstkem předsedy Rady ministrů SSSR Archipovem 18. února 1981. Všechny otázky spojené s průzkumem, těžbou, dodávkami i cenovými podmínkami měly být nadále řešeny vzájemnou dohodou na obchodní bázi. Původní Dohoda z 23. 11. 1945 i všechny navazující protokoly byly zrušeny. Byl přijat princip a metodika tvorby kontraktní ceny v zahraničním obchodu v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci. Platnost dohody byla stanovena na 10 let. Roční objem dodávek byl do budoucna dohodnut v průměrné výši 2400 - 2500 tun U_3O_8 , tedy na úrovni roku 1980.¹⁶⁾

Uranový průmysl ČSSR v osmdesátých letech stagnoval. Těžební organizace nicméně těžbu neomezovaly. Stát je totiž k tomu nenutil, naopak byl stále ochoten hradit hospodářské

ztráty uranového průmyslu ze státního rozpočtu. Když od roku 1981 začal ČSUP hradit veškeré náklady na geologický průzkum, celkové náklady ještě vzrostly.

V roce 1983 byl uzavřen ojedinělý kontrakt mezi ČSUP, zastupovaným PZO Polytechna, a západoněmeckou firmou Saarberg Interplan Interuran na zpracování uranové rudy ze SRN na chemický koncentrát v podniku MAPE Mydlovary. V roce 1986 to bylo 3400 tun uranové rudy; v dalších letech spolupráce - za přísných bezpečnostních opatření ze strany StB - pokračovala.

Při jednáních v roce 1987 odmítl SSSR návrh československé strany na společné podnikání při těžbě uranu. Důvodem byla ztrátovost této činnosti. Připomeňme jen, že v roce 1945 to byl právě Sovětský svaz, kdo vynaložil velké úsilí na založení společného podniku.¹⁷⁾ Na konci roku 1987 byla ekonomická situace uranového průmyslu v ČSSR již neudržitelná. Vláda ČSSR navrhla postupné snižování státní dotace. Generální ředitelství ČSUP vypracovalo tři varianty řešení situace:

- 1) likvidace uranového průmyslu,
- 2) snížení nákladů urychlenou likvidací nerentabilních provozů,
- 3) nejmenší zásahy při zachování stávající výše státní dotace.

Přijata byla nejprve varianta druhá - tj. snižování nákladů likvidací nerentabilních provozů. Podle usnesení vlády ČSSR z roku 1987 mělo v následujících letech dojít k postupnému omezování těžby a snižování vývozu uranového koncentráту do SSSR v souvislosti s přestavbou československého národního hospodářství a snižováním dotací.

Z jednání *“o další spolupráci mezi ČSSR a SSSR při vyhledávání a těžbě radioaktivních surovin a o dodávkách uranového koncentráту do SSSR v příštím období”*¹⁸⁾ konaném v lednu 1989 v Moskvě vyplynulo, že 370 tun U_3O_8 , o které bude snížena dodávka do SSSR v roce 1990, může být prodáno prakticky komukoliv na světových trzích. Tak na samém sklonku komunistického režimu v Československu skončil v tichosti uranový monopol Sovětského svazu.

Zmíněné jednání mělo dále připravit podklady pro jednání předsedů vlád Adamce a Ryžkova koncem února 1989 v Moskvě a vyplynul z něj návrh na postupné snižování dodávek uranu: v 9. pětiletce o 30 % a v 10. pětiletce o 50 % oproti 8. pětiletce (tj. období 1985 - 1989). Podle původního návrhu Federálního ministerstva paliv a energetiky ČSSR mělo jít o 15 % respektive 30 %. Z jednání vzešlo doporučení, aby Stálá československo-sovětská komise s ohledem na trvalé ztráty uranového průmyslu hrazené ze státního rozpočtu připravila útlumový program tohoto průmyslového odvětví. Doporučený útlumový program byl vyhlášen usnesením předsednictva vlády ČSSR č. 47 dne 11. 5. 1989.

V roce 1989 při vývozu 2400 tun uranového koncentráту činily sice odvody do státního rozpočtu 970 milionů Kčs, ovšem současně byla poskytnuta ze státního rozpočtu dotace ve výši 2296 milionů Kčs. Stát tedy v roce 1989 na uranový průmysl doplácel 1705 milionů Kčs.¹⁹⁾

Poznámky k I. kapitole

- 1) Státní ústřední archiv (dále SÚA) - Archiv ÚV KSČ (dále A ÚV KSČ), fond K. Gottwald 100/24, svazek 82, archivní jednotka 1031, str. 165 - 166. Srovnej Kaplan - Pacl: Tajný prostor Jáchymov, ACTYS 1993, str. 83 - 85.
- 2) Tamtéž. (Dále Dohoda a Protokol.)
- 3) Tamtéž.
- 4) Oskar Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, Přírodovědecká fakulta UK Praha, (rukopis), 1993, str. 22 - 23 a 55, Federální ministerstvo zahraničního obchodu - Hlavní technická správa (dále FMZO-HTS): Těžba a vývoz uranové rudy, (rukopis), str. 1 - 2.
- 5) FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 3.
- 6) SÚA - A ÚV KSČ fond A. Zápotocký, FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 3.
- 7) SÚA - A ÚV KSČ c. d., fond A. Zápotocký.
- 8) FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 5.
- 9) FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 3 - 4.
- 10) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 57.
- 11) Archiv Ministerstva vnitra ČR (dále A MV), fond A 2/1 signatura 1244, SÚA - A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 185, archivní jednotka 254, bod 2b.
- 12) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 58, FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 5 - 6.
- 13) A MV, Objektový svazek StB "Generální ředitelství čs. uranového průmyslu" (dále GR ČSUP), registrační číslo (dále reg. č.) 11 529, str. 77 - 78.
- 14) SÚA - A ÚV KSČ, fond 02/1, svazek 97, archivní jednotka 97, bod 20, č. j. P 8807/22.
- 15) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 59, FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 10.
- 16) Tamtéž.
- 17) Tamtéž, str. 15.
- 18) A MV, Objektový svazek StB "Čs. uranový průmysl" (dále ČSUP), reg. č. 2845/4, str. 134.
- 19) FMZO-HTS: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 10.

Kapitola II. - Organizace výzkumu ložisek uranové rudy, její těžby a zpracování

Synonymem pojmu *uranové doly* se v Československu stal Jáchymov. Ještě v šedesátých letech, kdy byla těžba již přesunuta do jiných lokalit, nesly jednotlivé podniky název “Jáchymovské doly národní podnik ...”. Historie poválečné těžby uranu začíná právě v Jáchymově a to přesto, že jáchymovský revír v konečné bilanci patřil v Československu mezi spíše chudší ložiska.

Po záboru pohraničí Německem v roce 1938 se staly *Jáchymovské státní uranové doly* majetkem Říše, zastoupené říšským ministerstvem hospodářství v Berlíně. K 1. dubnu 1939 pronajala Říše Jáchymovské uranové doly na deset let *Jáchymovské společnosti (st. Joachimsthalerbergbau - gesellschaft MBH)*, která je provozovala do konce války. V dolech tehdy pracovali, kromě několika stovek německých horníků, i sovětští a francouzští váleční zajatci v počtu 40 - 80 mužů.¹⁾ Uranová ruda z Jáchymova (tehdy nazývaném Joachimsthal) nesloužila k německým pokusům o konstrukci jaderné zbraně, ale pouze k výrobě radia, kterého bylo během války získáno v Jáchymově 15,81 gramu. Vojensky začal československý uran skutečně využívat až po II. světové válce Sovětský svaz.

V květnu 1945 bylo město obsazeno četou československé armády a četníků, doly samotné pak vojenskou jednotkou o šedesáti mužích.²⁾

Ve dnech 27. a 28. srpna 1945 jáchymovské doly poprvé navštívili sovětští důstojníci generál Michajlov a plukovník Alexandrov. Prohlédli si objekty dolu, vyžádali si údaje o zásobách uranu a vzorky rudy. Další návštěvy sovětských důstojníků následovaly. Úřad předsednictva vlády dotazovaný československými vojenskými orgány v Jáchymově na postup v celé věci, nařídil nevíšmat si těchto návštěv.³⁾

Prvním ředitelem Státního báňského ředitelství v Jáchymově byl jmenován nadřízenou Ústřední správou báňských a hutních závodů v roce 1945 ing. Jaroslav Pacák. Těžba uranové rudy v jáchymovských dolech Rovnost (dříve *Werner*), Svornost a Bratrství (dříve *Štola saských šlechticů*) byla obnovena již 12. června 1945.⁴⁾ O měsíc později pracovalo v dolech celkem 122 zaměstnanců, z nichž ovšem někteří čekali na odsun do Německa. V roce 1945 se vytěžilo pouze 919,05 kg uranové rudy, z odvalů a zásob bylo získáno dalších 29 919,25 kg. Těchto celkem 30 838,3 kg uranové rudy tvořilo první z mnoha zásilek směřujících do Sovětského svazu, ve smyslu Dohody z 23. 11. 1945.⁵⁾

Počáteční nedostatek pracovních sil, způsobený odsunem německých horníků, byl řešen pomocí brigádníků a přísunem německých válečných zajatců. První transport 250 zajatců přijel do Jáchymova v březnu 1946 a další pak následovaly až do roku 1947, kdy počet zajatců dosáhl zhruba 5000.⁶⁾

Na základě Dohody z listopadu 1945 byl ke dni 1. ledna 1946 zřízen vyhláškou ministra průmyslu č. 828 ze dne 7. 3. 1946 (Úřední list, částka 50) národní podnik *Jáchymovské doly v Jáchymově*. Ředitelem podniku byl jmenován ing. Bohuslav Hegner, který byl jako člen lidové strany nahrazen 25. února 1948 ing. Josefem Čmelákem. Ten ve funkci setrval do roku 1949. Podnik byl formálně podřízen ústřednímu orgánu pro hornictví reprezentovanému Ústředním

ředitelstvím československých dolů, začleněným do ministerstva průmyslu. Tyto instituce ovšem do řízení n. p. Jáchymovské doly z důvodu utajení nezasahovaly, s výjimkou Skupiny pro zvláštní úkoly Ústředního ředitelství československých dolů. Pro koordinaci řízení byli jmenováni dva vládní zmocněnci se zvláštním pověřením pro horní podnikání, kteří současně byli též členy Stálé československo-sovětské komise, ing. Vladimír Kovář a ing. Svatopluk Rada. Po Únoru 1948 přicházel do styku s údaji o výrobě a činnosti podniku (mimo samotný podnik) již jen Politický sekretariát ÚV KSČ.⁷⁾

O tom, jak to vypadalo v Jáchymově v roce 1946, vypovídá výmluvně Zpravodajské hlášení špkt. pěch. Ludvíka Součka ze dne 20. 12. 1946: *“Společným znakem všech (ruských pracovníků) jest, že nedovedou dobře pochopit, že se u nás musí řídit platnými zákony, zvláště pak nařízeními hornopolicijními a předpisy revírního báňského úřadu a že každý závodní dolu jest odpověden nejen za bezpečnost Čechů, nýbrž i Rusů, Němců a dokonce i válečných zajatců. Rovněž dobře nechápou, že jest nutno respektovati dekret presidenta o závodních a podnikových radách a že, při řešení různých otázek jako např. přijímání a propouštění dělníků a úředníků, stanovení mezd a platů, nových úkolů, určování práce v neděli a ve svátek atd. - nutno vždy spolupracovati s podnikovou radou. Často to dá hodně práce je o tomto stavu přesvědčiti a někdy to pak vypadá, jako by se naši orgánové zásadně stavěli proti jejich návrhům, ač ve skutečnosti jest zde snaha přizpůsobiti jejich požadavky našim zákonům a nařízením. Jejich nedůvěra při takovýchto diferujících jednáních je přímo hmatatelná. Mám dojem, že toto nepochopení vyvěrá z jiných zvyklostí v SSSR.”*⁸⁾

V Jáchymově nastal od počátku roku 1946 prudký rozvoj geologického průzkumu s následným otvíráním nových šachet. Proti třem šachtám existujícím v Jáchymově na konci války, vzniklo do roku 1948 již celkem 28 šachet, další pak v nedalekém Horním Slavkově a v neméně důležité lokalitě Příbrami.

K zajišťování investiční výstavby byla roku 1948 v Jáchymově zřízena vlastní stavebně montážní organizace - Stavební oddělení, později přejmenované na skupinu Budování - UKS.⁹⁾

V roce 1949 byl ředitelem n. p. Jáchymovské doly Jáchymov (dále n. p. JD Jáchymov) jmenován ing. František Simín a podnik byl, vzhledem k rozšiřování těžby v nových oblastech a otvírání nových dolů, rozdělen na pět organizačních mezičlánků, tzv. inspektorátů.

V Jáchymovské oblasti to byly inspektoráty: I. (doly Rovnost, Svornost a Leopold), II. (Eliáš, Eva, Eduard a Barbora), V. (Klement, Bratrství a Plavno). V oblasti Horního Slavkova inspektorát VI. (Zdař Bůh a Ležnice) a v oblasti Příbrami inspektorát VII. (úseky Jižní, Centrální, Severní).

U inspektorátů na Jáchymovsku byly později zrušeny doly Leopold a Klement. Nově byly zřízeny Magdalena, Zlatý Kopec a Panorama. V roce 1954 byly jáchymovské inspektoráty sloučeny v jeden.

Roku 1952 vznikl inspektorát X. - Trutnov, ze závodů Rybníčky a Stachanov.

K inspektorátu VI. byly postupně přičleňovány nové závody Vlčí, Pichtova Hora, v roce 1951 Barbora-Jih, Bošřany, Zadní Chodov, v roce 1952 Literbachy a v roce 1953 závod Čistá.

Oblast Zadního Chodova přešla v roce 1953 pod nově zřízený inspektorát III. - Mariánské Lázně.

V VII. inspektorátu v Příbrami byl 1. 8. 1951 připojen k závodu Střed závod Jih, v roce 1951 vznikl i závod Východ. V letech 1952 - 1954 existoval závod Heřmanice, 1953 vznikl závod Bytíz, 1954 byl obnoven Jih a založen závod Kamenná.

Inspektoráty byly ovšem nadále řízeny centrálně, inspektoři v jejich čele podléhali podnikovému ředitelství n. p. JD Jáchymov a jejich pravomoci byly omezené.¹⁰⁾

Geologický průzkum byl od roku 1948 organizován sovětskou stranou jako útvar Kutacích prací, v němž řídicí a odborné práce vykonávali sovětští odborníci. Skupiny útvaru s regionální působností vznikaly v Jáchymově (označení K 1), Příbrami (K 2), Vrchlabí (K 3), Trutnově (K 4), Boučí (K 5), Horním Slavkově (K 6), Horažďovicích (K 7) a Spišské Nové Vsi (K 8).¹¹⁾

Vzhledem k specifickému postavení n. p. JD Jáchymov bylo počátkem roku 1952 zrušeno začlenění do Ústředního ředitelství československých dolů a pod ministerstvo průmyslu. Při předsednictvu vlády byla vytvořena Hlavní správa výzkumu (dále HSV), podřízená přímo předsedovi vlády ČSR. Tento útvar byl výkonným orgánem Stálé československo-sovětské komise a ústředním orgánem řídicím těžbu uranové rudy. HSV zprostředkovávala i koordinaci s ostatními součástmi státní správy. Teprve od roku 1952 začaly v uranovém průmyslu platit státní normy jako v ostatních průmyslových odvětvích. Hlavní správa výzkumu byla rozdělena na odbory provozní a zásobovací a oddělení plánovací a kádrové. Byl jí podřízen n. p. Jáchymovské doly, do jehož čela byli jmenováni podnikový ředitel ing. Arnošt Schindler za ČSR a technický ředitel Alexej Mylnikov za SSSR. Podnik se dále členil na odborný aparát, podřízené podniky Kutacích prací, skupinu Budování, inspektorát VIII. - gravitační úpravny Bratrství a Eliáš, inspektorát IX. - chemická úpravna Nejdek, a šest těžebních inspektorátů.¹²⁾

Předsednictvo ÚV KSČ usnesením ze dne 13. 10. 1954 schválilo řád pro sestavování a kontrolu plánů HSV a rovněž i napojení na státní plán formou tzv. zvláštní části.¹³⁾

V roce 1955 tvořily n. p. JD Jáchymov tyto inspektoráty: I. Jáchymov, II. Horní Slavkov, III. Mariánské Lázně, VII. Příbram, IX. Nejdek, X. Trutnov, organizace pro geologický průzkum, pro investiční výstavbu a řady pomocných provozů.¹⁴⁾

Usnesením předsednictva ÚV KSČ ze dne 10. října 1955 bylo řízení těžby uranové rudy v Československu reorganizováno. V listopadu 1955 vznikl zvláštní odbor při ÚV KSČ pro rozvoj atomové energie a jáchymovských dolů, podřízený přímo tajemníkovi ÚV KSČ. V srpnu 1956 byl tento odbor začleněn do X. oddělení ÚV KSČ (oddělení paliv a energetiky). Vláda schválila usnesením č. 3079 ze dne 2. 11. 1955 zřízení Ústřední správy výzkumu a těžby radioaktivních surovin (dále ÚSVTRS) s právy a povinnostmi ministerstva. Ředitelem ÚSVTRS byl jmenován dosavadní ředitel n. p. JD Jáchymov ing. Arnošt Schindler. Ředitel byl přímo podřízen místopředsedovi vlády a předsedovi Státní plánovací komise, kterým byl v té době Otakar Šimůnek. Další schválenou změnou byl plán nahradit postupně sovětské poradce na všech úrovních československými pracovníky.

Z dosavadního n. p. JD Jáchymov bylo ke dni 1. dubna 1958 zřízeno pět těžebních národních podniků Jáchymovské doly (dále JD): n. p. JD Jáchymov (závody Rovnost I. a II., Eduard, Eliáš, Eva, Barbora, Bratrství, Plavno, Panorama a Abertamy), n. p. JD Mariánské Lázně (doly 1. až 5.), n. p. JD Horní Slavkov (závody Zdař Bůh, Barbora, Ležnice, Bošišany a Horažďovice), n. p. JD Příbram (závody Střed, Kamenná, Sever, Bytíz a Jih) a n. p. JD Trutnov (závody Stachanov, Novátor Rybníčky, Krkonoše, Nová Huta a Chotěboř). Dále byly zřízeny dva netěžební národní podniky - n. p. JD Chemická úpravna Nejdek a dále n. p. JD Stavební závody Jáchymov (dříve Skupina Budování-UKS), který byl přestěhován do Příbrami. Již dříve (ke dni 1. 7. 1956) byl zřízen n. p. JD Strojovna Dvory pro potřeby strojírenské výroby. Pod ÚSVTRS patřily i další přidružené provozy - projekční skupina, tiskárna, perspektivní průzkum, geofyzikální laboratoř, osobní garáže, strojně početní stanice a chemická laboratoř.¹⁵⁾ Po uzavření dolů č. 4 a 5 (Kladská) byl ke dni 1. 1. 1958 zrušen n. p.

JD Mariánské Lázně, a jeho zbývající doly a provozy převedeny pod n. p. JD Horní Slavkov jako závod Zadní Chodov.

Dne 1. 2. 1958 byl zřízen n. p. JD Geologický průzkum. V jeho rámci vznikly závody: Geologický průzkum (dále GP) 1 Jáchymov, GP 2 Zábřeh na Moravě, GP 3 Vrchlabí (Šumperk), GP 4 Nové Město na Moravě, GP 5 Západočeský závod v Ostrově nad Ohří, GP 6 Mariánské Lázně, GP 7 Horažďovice, GP 8 Příbram, GP 9 Spišská Nová Ves, GP 10 Sedimentární skupina a GP 11 Revizní skupina. Řediteli n. p. JD Geologický průzkum byli: do roku 1960 ing. Ladislav Bém, 1961 - 1965 ing. Miroslav Kolek a v letech 1965 - 1967 ing. Vladislav Nový. V roce 1968 se podnik přesunul z Příbrami do Liberce, kde v roce 1990 zanikl.¹⁶⁾

V průběhu roku 1959 byly provedeny následující organizační změny. Ke dni 1. 1. 1959 byl zřízen n. p. JD Rožná se sídlem v Dolní Rožínce a dosavadní n. p. JD Trutnov byl zrušen. Dne 1. 5. 1959 byla zřízena účelová organizace JD Projekce Ostrov nad Ohří. Ke dni 1. 10. 1959 byl zrušen n. p. JD Horní Slavkov, zbývající doly převedeny pod n. p. JD Jáchymov. V té době, v souvislosti s již zmiňovanými opatřeními ke zvýšení efektivity práce a snížení nákladů, byly převedeny provozy přímo nesouvisející se základním zaměřením ÚSVTRS (např. bytová výstavba, projekční kanceláře, automobilové garáže a tiskárna) k podnikům jiným.

Od 1. ledna 1960 bylo sídlo ÚSVTRS přestěhováno z Jáchymova do Příbrami, kde zůstalo až do roku 1991. Ke dni 1. 6. 1960 byl n. p. JD Příbram rozdělen do tří organizačních jednotek: n. p. JD 9. květen Konětopy, n. p. JD Bytíz v Dubenci a účelová organizace JD Závod pomocného provozu v Příbrami. Dne 1. 10. 1960 vznikla účelová organizace JD Výstavba závodu MAPE Mydlovary, která pak byla k 1. 10. 1962 reorganizována na n. p. JD Chemická úpravna MAPE Mydlovary.

Dnem 1. 1. 1961 odešli sovětsí pracovníci téměř ze všech řídicích a provozních funkcí v ÚSVTRS, zůstali pouze jednotlivci ve funkcích konzultantů.

1. 1. 1962 byl zřízen n. p. JD Zadní Chodov. Tvořily jej doly 1 až 3 v Zadním Chodově, důl Vítkov II, úsek Bor a závod Horažďovice. N. p. Jáchymov byl zrušen 1. 10. 1962 a poté byla vytvořena účelová organizace JD Závod pro likvidaci v Jáchymově. Tomuto podniku byla podřízena od 1. 1. 1964 i účelová organizace likvidace n. p. JD Chemická úpravna Nejdek. Dne 1. 7. 1965 se pak tato účelová organizace sloučila spolu s n. p. JD Zadní Chodov do n. p. Uranové doly - Západní Čechy.

1. 7. 1964 byla zřízena státní hospodářská organizace Vývojové středisko ÚSVTRS.

Ke dni 1. 1. 1965 byla zřízena účelová organizace JD Výstavba chemické úpravy DIAMO v Dolní Rožínce.

Dne 1. 4. 1965 sloučeny organizace n. p. 9. květen, n. p. Bytíz a Závod pomocného provozu v jeden národní podnik s názvem Uranové doly (dále UD) Příbram se sídlem v Konětopech, okres Příbram.

Ke dni 1. 7. 1965 byl ustaven n. p. Základna rozvoje uranového průmyslu (dále ZRUP) Příbram sloučením n. p. JD Stavební závody Příbram, n. p. JD Strojovna Dvory u Karlových Var a přidruženého provozu ústřední správy geofyzikálního závodu v Ostrově nad Ohří.

14. 7. 1965 došlo na základě zákonného opatření předsednictva Národního shromáždění ČSSR č. 73 ze dne 14. 7. 1965 ke změně názvu ÚSVTRS na Ústřední správu uranového průmyslu (dále ÚSUP) v čele s ústředním ředitelem, jímž byl jmenován Karel Houdek. ÚSUP zůstal nadále ústředním orgánem státní správy, podřízeným vládě zpočátku přímo. Zákonem č. 115/1965 ze dne 10. 11. 1965 byl podřízen vládě prostřednictvím nově zřízeného ministerstva

hornictví, v jehož čele stál František Penc. ÚSUP tak ztratil své výjimečné postavení na úrovni ministerstva. Na ministerstvu hornictví vznikl zvláštní odbor "U", který vedl nejprve ing. Arnošt Schindler (bývalý ředitel ÚSVTRS) a v letech 1967 - 1969 ing. Vladislav Nový (pozdější generální ředitel Československého uranového průmyslu, nástupnické organizace ÚSUP). Ke dni 1. 1. 1966 byly změněny názvy těžebních organizací na Uranové doly (UD) a názvy ostatních na Organizace uranového průmyslu. 1. 3. 1966 pak byla zřízena účelová organizace UD Hamr na Jezeře, okr. Česká Lípa.

Další reorganizace byla provedena v létě roku 1967. Opatřením ministra hornictví (č.j. 1654/67) ze dne 29. 8. 1967, na základě usnesení vlády č. 197 ze dne 7. 6. 1967 a zákonného opatření předsednictva Národního shromáždění č. 81/1967 Sb. ze dne 10. 8. 1967 byl zřízen trust podniků uranového průmyslu s názvem Československý uranový průmysl (dále ČSUP) a dnem 1. 9. 1967 i generální ředitelství (dále GŘ) se sídlem v Příbrami. Generálním ředitelem zůstal Karel Houdek, a to až do roku 1968, kdy jej nahradil ing. Karel Boček. GŘ ČSUP bylo hospodářskou organizací podřízenou ministerstvu hornictví a podléhaly mu podniky: UD Západní Čechy n. p. Zadní Chodov, UD Příbram n. p. Konětopy, UD Dolní Rožínka n. p. Dolní Rožínka, n. p. Geologický průzkum uranového průmyslu Příbram, MAPE - Chemická úpravna uranového průmyslu n. p. Mydlovary, Základna rozvoje uranového průmyslu (dále ZRUP) n. p. Příbram a dále účelové organizace: UD Hamr v Hamru na Jezeře, Projektový ústav uranového průmyslu v Ostrově nad Ohří, Vývojový závod uranového průmyslu Kamenná, okr. Příbram a Výstavba chemické úpravy DIAMO v Dolní Rožince.

Opatřením ministra hornictví (č.j. 2530) ze dne 21. 12. 1968 byla ke dni 1. 1. 1969 zřízena výrobně hospodářská jednotka (dále VHJ) oborový podnik ČSUP Příbram, které bylo podřízeno 8 odštěpných závodů a 4 přidružené organizace. Generálním ředitelem ČSUP byl v letech 1969 -1973 ing. Václav Běžel. Ing. Boček byl v souvislosti se stávkami v uranovém průmyslu v srpnu 1968 zbaven funkce, v roce 1970 obviněn ze sabotáže, v létě 1971 se mu podařilo z vazby uniknout do SRN. Roku 1973 byl generálním ředitelem jmenován ing. Vladislav Nový.

V roce 1974 byly součástí ČSUP: odštěpný závod (dále o. z.) UD Příbram v Konětopech, o. z. UD Západní Čechy v Zadním Chodově, o. z. UD Dolní Rožínka, o. z. UD Hamr u České Lípy, o. z. Geologický průzkum v Liberci, o. z. Chemická úpravna v Mydlovarech, Závod pro výstavbu chemické úpravy Mimoň, n. p. ZRUP Příbram, n. p. Podzemní inženýrské stavby Zbraslav, účelová organizace Kamenná, účelová organizace Projektový ústav uranového průmyslu Ostrov nad Ohří.¹⁷⁾

Ústředním orgánem státní správy pro řízení VHJ ČSUP se stalo Federální ministerstvo paliv a energetiky a jeho odvětvový útvar - odbor 08 Uran. V jeho pravomoci byly tyto činnosti: posuzování a kontrola plánů těžby a úpravy uranových rud i plánovaného objemu hornických prací, zpracovávání návrhů na využívání ložisek, schvalování plánů geologických prací. Spolu s Krajským národním výborem v Ústí nad Labem pak řízení koordinační komise pro rozvoj uranového průmyslu v Severočeském kraji, spolupráce s odbornými útvary ministerstva při řešení zaměstnaneckých otázek, předkládání návrhů státních dotací, spolupráce při vypracovávání návrhů odbytových cen uranu, koordinace při vytváření komplexního návrhu zvláštní části státního plánu rozvoje národního hospodářství a hospodářského plánu v uranovém průmyslu. Organizačně byl odbor 08 členěn na oddělení báňskotechnologické, geologické a oddělení ekonomiky. Prvním ředitelem odboru byl jmenován ing. Vojtěch Dostál, od roku 1980 pak tehdejší Dostálův zástupce ing. Josef Halbrštát.¹⁸⁾

V roce 1982 byly v koncernovém podniku Vývojový závod uranového průmyslu Kamenná a v Ústavu jaderných paliv (dále ÚJP) Zbraslav zahájeny práce na utajovaném výzkumném úkolu RAB. Šlo o vývoj speciální slitiny z ochuzeného uranu k výrobě průbojných

dělostřeleckých střel pro potřeby Varšavské smlouvy. Projekt byl reakcí na použití podobné munice Izraelem v Libanonu. Úkol byl plněn s úspěchem. Určitým problémem se však ke konci osmdesátých let stal nedostatek suroviny - ochuzeného uranu, který podle mezinárodní smlouvy o nešíření jaderných zbraní nemohl být legálně, bez uvedení důvodu, dovážen ze SSSR; jeho dovoz podléhal kontrole Mezinárodní agentury pro atomovou energii ve Vídni. Je ovšem symptomatické, že SSSR v roce 1987 nakonec prosadil použití vlastní slitiny, třikrát dražší a nekvalitnější než slitina vyvinutá v ÚJP Zbraslav.¹⁹⁾

Usnesením vlády ze dne 20. 6. 1988 byl dán souhlas se vznikem státního podniku ČSUP koncern Příbram ke dni 1. 7. 1988. Generálním ředitelem zůstal do roku 1989 ing. Vladislav Nový, poté jej nahradil ing. Bohuš Bošina. Státní podnik tvořily tyto koncernové podniky ČSUP: Vývojový závod uranového průmyslu Příbram, UD Příbram, UD Západní Čechy, Výzkumný a vývojový ústav Stráž pod Ralskem, SOU Příbram, SOU Česká Lípa, Výstavba dolů Uranového průmyslu Praha, ZRUP Příbram, Chemická úprava uranového průmyslu Mydlovary, Geologický průzkum Liberec a UD Dolní Rožínka. Vznikem státního podniku se mělo zlepšit hospodaření, následně měly být k 31. 12. 1989 sníženy stavy pracovníků o 30 procent.²⁰⁾ Podnik přecházel z části na neuranový program; například na výrobu kontejnerů, hornické práce v jiných odvětvích a podobně.

Popis dalšího vývoje uranového průmyslu v Československu přesahuje časový rámec této práce.

Pro doplnění uvádíme dvě tabulky, přibližující rozsah těžby uranové rudy v ČSSR. První tabulka informuje o podílu jednotlivých nalezišť a těžebních podniků na celkově vytěženém množství uranové rudy za léta 1945 - 1989, druhá pak ukazuje množství uranové rudy vytěžené za jednotlivé roky a dodané do SSSR. V období 1945 - 1952 se vyráběl a dodával uran pouze v kovu, vytěžená rudnina byla tříděna fyzikálně - mechanicky, od roku 1975 byl dodáván z ČSSR jen chemický koncentrát. Údaje shromáždil ing. Oskar Pluskal z Přírodovědecké fakulty UK.

Podíl jednotlivých nalezišť a podniků na celkově vytěženém množství uranové rudy za léta 1945 - 1989.²¹⁾

organizace	zahájení	ukončení	vytěžené množství
Jáchymov	1945	1964	7189 t
Horní Slavkov	1948	1962	2553 t
Příbram	1950	1990	41527 t
Zadní Chodov	1952	1991	9936 t
Dolní Rožínka	1953		16734 t
Hamr na Jezeře	1967		22233 t
n.p. Geol. průzkum	1948	1989	1629 t

Výroba a dodávky uranové rudy z ČSSR do SSSR v tunách za období 1945 - 1990:²²⁾

rok	uran v kovu	chem. koncentrát	celkem
1945	30,8		30,8
1946	18,0		18,0
1947	49,1		49,1
1948	102,7		102,7
1949	147,2		147,2
1950	241,4		241,4
1951	524,2		524,2
1952	807,8		807,8
1953	1104,2	48,9	1153,1
1954	1439,9	115,6	1555,5
1955	1896,6	164,6	2061,2
1956	2183,7	197,8	2381,5
1957	2544,7	199,8	2744,5
1958	2734,4	189,9	2924,3
1959	2805,1	181,6	2986,7
1960	2812,2	225,1	3037,3
1961	2611,4	251,9	2863,3
1962	2612,9	292,1	2905,0
1963	2291,0	613,9	2904,9
1964	1990,2	847,8	2838,0
1965	1999,8	883,8	2883,1
1966	1815,6	1013,4	2829,0
1967	1731,9	1097,8	2829,7
1968	1501,6	1304,1	2805,7
1969	1043,8	1687,0	2730,8
1970	500,0	2100,0	2600,0
1971	300,0	2325,1	2625,1
1972	300,0	2369,3	2669,3
1973	300,0	2454,3	2754,3
1974	300,9	2052,2	2353,1
rok	uran v kovu	chem. koncentrát	celkem
1975		2355,7	2355,7

1976		2380,4	2380,4
1977		2422,3	2422,3
1978		2423,3	2423,3
1979		2461,6	2461,6
1980		2467,2	2467,2
1981		2470,6	2470,6
1982		2621,9	2621,9
1983		2553,7	2553,7
1984		2553,5	2553,5
1985		2585,4	2585,4
1986		2593,9	2593,9
1987		2500,9	2500,9
1988		2518,6	2518,6
1989		2400,9	2400,9
Celkem	38 745,7	57 925,9	96 660,6

Poznámky ke II. kapitole

- 1) A MV, objektový svazek StB "ČSUP", reg. č. 2845/2, str. 8 - 17.

- 2) SÚA - A ÚV KSČ, fond K. Gottwald 100/24, c. d.
- 3) Tamtéž.
- 4) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 20.
- 5) Tamtéž, str. 41.
- 6) Archiv s. p. DIAMO, Vývoj ČSÚP 1945 - 1964.
- 7) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 42.
- 8) A MV, signatura S-117-11.
- 9) Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 10) A MV, objektový svazek StB "GŘ ČSÚP", reg. č. 11 529/1, str. 173, Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 11) Tamtéž.
- 12) A MV, objektový svazek StB "GŘ ČSÚP", c. d., str. 174, Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 13) Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 14) A MV, objektový svazek StB "GŘ ČSÚP", c. d., str. 174.
- 15) Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 16) A MV, objektový svazek StB "GŘ ČSÚP", c. d., str. 172 - 178, Archiv s. p. DIAMO, c. d. a O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 40.
- 17) A MV, objektový svazek StB "GŘ ČSÚP", c. d., str. 172 - 178.
- 18) A MV, objektový svazek StB "ČSÚP" reg. č. 2845/10, str. 6 - 9.
- 19) Tamtéž, díl č. 3.
- 20) Tamtéž, díl č. 4.
- 21) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 45.
- 22) Tamtéž, str. 42.

Kapitola III. - Ekologické důsledky těžby a zpracování uranové rudy

Existují tři způsoby těžby uranové rudy: podzemní dobývání, lomová těžba a těžba loužením uranu v podzemí pomocí vrtů z povrchu - tzv. metoda ISL (“in situ leaching”). V Československu byl do druhé poloviny šedesátých let používán výhradně způsob první. V té době se začala zkoušet metoda těžby loužením z povrchu, a ta v sedmdesátých letech postupně převládla. Důvodem byla skutečnost, že ložiska se žilným zrudněním byla již v podstatě vyčerpána a zbývající ložiska se zrudněním vtroušeným bylo obtížné těžít metodou podzemního dobývání.

Loužení vrty z povrchu je vysoce účinná metoda, kterou je možno provádět pomocí různých medií; alkalickým roztokem, který je používán k tomuto účelu ve vyspělých zemích, nebo roztokem kyseliny sírové. Princip podzemního loužení vypadá jednoduše: loužící medium je vrty vtlačeno do země, kde se přímo na ložisku nasytí uranem a pomocí dalších vrtů je čerpáno na povrch. Zde se uran chemicky oddělí a loužící roztok je znovu vtlačěn do země.

Obě metody těžby uranu používané v ČSSR mají svůj specifický dopad na životní prostředí. K negativním ekologickým důsledkům klasického podzemního dobývání patří terénní změny způsobené propadáním půdy a zakládáním úložišť vytěžené hlušiny, která je více či méně radioaktivní a volně vyzařuje. Jedním z argumentů pro těžbu vrty z povrchu byl proto zpočátku i údajně menší negativní dopad na krajinu. Na povrchu se sice těžba projevuje jen v místech vrtů, nicméně se při nich provádí rozsáhlé odlesňování. Zásadním nebezpečím je ale kontaminace půdy a vodních zdrojů při manipulaci s čerpanými roztoky, nasycenými uranem v podzemí i na povrchu, a jejich neutralizace.

Metoda těžby loužením za pomoci roztoku kyseliny sírové začala být zkoušena v ČSSR v druhé polovině šedesátých let na revíru Stráž pod Ralskem, kde současně probíhala i těžba klasickým hornickým způsobem. Koexistenci těchto dvou zásadně rozdílných metod umožnilo rozhodnutí v rámci státního výzkumného úkolu číslo P 09-125-012 (s názvem Otvírka, příprava a dobývání ložisek uranových rud v severočeské křídě) vyzkoušet v oblasti oba dva způsoby těžby, a poté podle technických a ekonomických výsledků rozhodnout ve prospěch efektivnější metody.

V revíru Stráž pod Ralskem byla pro klasickou hornickou těžbu hloubena od roku 1965 jáma Lužice a v roce 1966 jáma Sever (později nazývaná jáma č. 1). Přímé těžební práce zde byly zahájeny až v roce 1971. Mezitím, počátkem roku 1967, byly zahájeny pokusné práce na těžbě metodou loužení provedením 12 speciálních vrtů na pokusném poli VP-3 a již koncem roku byl expedován první získaný uranový koncentrát.¹⁾

Výzkum problematiky chemického loužení uranových rud vrty z povrchu byl zařazen jako dílčí úkol č. 3 uvedeného státního výzkumného úkolu č. P 09-125-012. Výsledky pokusné těžby na poli VP-3 a na velkém pokusném poli VP-4 s rozsahem 200 vrtů, založeného počátkem roku 1968, byly natolik slibné, že tato pole byla od roku 1969 provozována de facto již v poloprovozním a provozním režimu, přestože výzkumné cíle úkolu č. P 09-125-012 nebyly v té době zdaleka dosaženy. Zpráva Federálního ministerstva paliv a energetiky pro předsednictvo vlády ČSSR z roku 1973 hodnotila novou těžební metodu jako nadějnou, kterou “...lze bez velkého rizika používat pro další rozvoj těžby v této oblasti”.²⁾ Vzhledem k tomu, že počátkem roku 1973 byl v důsledku užití metody chemického loužení zatopen důl Sever, jeví se toto tvrzení jako dosti odvážné. Předsednictvo vlády ČSSR rozhodlo, aby státní úkol P 09-125-012 byl nadále plněn.

V roce 1970 přibýlo v západní části revíru na ložisku Hamr na Jezeře pole VP-6. V roce 1973 byla rozšířena těžba o vyluhovací pole č. 5 a 6. Pole č. 4 a 5 byla později likvidována, aniž byl splněn výzkumný úkol a provedena dekontaminace vyluhovacích polí.

Podle prvních laboratorních testů a výsledků získaných při zkouškách na vyluhovacích polích počátkem sedmdesátých let činila předpokládaná životnost vyluhovacího pole 4 - 5 let. O možnosti úniku kyselých roztoků se soudilo, že kyselina sírová (H_2SO_4) se může rozšířit maximálně do vzdálenosti několika set metrů a během této cesty bezpečně vyreaguje. Vzhledem ke krátkodobému provádění testů a pokusů nepředpokládali odpovědní pracovníci tak vysoký nárůst koncentrací hliníku a těžkých kovů, jaký nastal po dalších dvaceti letech provozu.³⁾

Dne 25. 10. 1974 schválil Obvodní báňský úřad v Tišnově zkušební provoz dobývací metody podzemního vyluhování na vyluhovacích polích o. z. UD Hamr, a to do doby ukončení úkolu P 09-125-12.⁴⁾

V roce 1976 bylo zjištěno nekontrolovatelné pronikání zakyselených vod z pole VP-6 k dalšímu dolu hlubinné těžby Hamr I. Vlivem čerpání podzemních vod dolu Hamr I se totiž změnil hydrogeologické podmínky a zakyselené vody se rozšířily až na vzdálenost 2400 m od dolu a dále postupovaly.⁵⁾ Ani tyto skutečnosti však nezabránilo definitivnímu schválení "dobývací metody vyluhování pomocí vrtů z povrchu na dole chemické těžby KP UD Hamr" Obvodním báňským úřadem v Tišnově dnem 11. listopadu 1977.⁶⁾

V roce 1978 činil rozsah kontaminovaných polí 200 hektarů. Nákladem 100 milionů Kčs se k zamezení průniku zakyselených vod do dolu hornické těžby vybudovala hydrobariéra, tj. řada vrtů, do nichž byla vhnána voda. Přesto se dalšímu šíření zakyselených vod nepodařilo zabránit. V roce 1985 začala výstavba Centrální dekontaminační stanice v plánované hodnotě 350 milionů Kčs, s navrhovaným zahájením provozu v roce 1988. Použitá technologie ovšem umožňovala čištění kontaminovaných vod v podstatě pouze od radonu a uranu, nikoliv od kyselin, toxických těžkých kovů a čpavku.⁷⁾

Problém zakyselených vod nadále rostl, v roce 1988 došlo dokonce tzv. geologickou poruchou k proniknutí kyselých roztoků ze spodního horizontu cenomanských vod (kde byla prováděna těžba) a k zakyselení vrchního horizontu turonských pitných vod. První zprávy hovořily o zakyselení 1,6 milionu m^3 .⁸⁾

Skutečnost počátku devadesátých let zůstávala velmi vážná. Vyluhovací pole otevřená v sedmdesátých letech dosud zůstávala v provozu a v podzemí v oblasti Stráže pod Ralskem se nacházelo celkem cca 250 milionu m^3 zakyselených vod.

Až do současné doby (tzn. konec roku 1999) probíhá asanace kontaminovaných podzemních vod s pomocí dekontaminační stanice postavené ve Stráži pod Ralskem v roce 1996 nákladem 1,7 miliardy Kč. Celý proces dekontaminace podzemních vod má trvat přibližně ještě několik dalších desítek let a vyžádá si náklad zhruba 20 miliard korun. Peníze jsou uvolňovány ze státního rozpočtu České republiky. Tato investice nebyla nikdy započítána do ceny uranu.

Názorně dokládají vývoj kontaminace podzemních vod a prováděná opatření v oblasti Stráže pod Ralskem přílohy na stranách 44 - 75: Informace pro předsedu vlády ČSSR Lubomíra Štrougala z roku 1973 a pohled Státní bezpečnosti na problém prostřednictvím zpráv tajných spolupracovníků StB.

Poznámky ke III. kapitole

- 1) Otakar Pazdírek: Možnosti dalšího rozvoje těžby uranu v oblasti severočeské křídly (rukopis), str. 8.

- 2) SÚA, fond Předsednictvo vlády ČSSR, 1973.
- 3) O. Pazdírek: Možnosti dalšího rozvoje těžby uranu..., c. d., str. 9 - 10.
- 4) SÚA, fond Předsednictvo vlády ČSSR, c. d., signatura 255/4/11.
- 5) A MV, objektový svazek StB "ČSUP", reg. č. 2845/10, str. 21.
- 6) SÚA, fond Předsednictvo vlády ČSSR, c. d., signatura 255/4/11.
- 7) A MV, objektový svazek StB "ČSUP", reg. č. 2845/7, část 12, str. 33 - 37 a 164.
- 8) A MV, objektový svazek StB "ČSUP", reg. č. 2845/4, str. 91.

Kapitola IV. - Bilance uranového průmyslu

Úplná a pravdivá bilance těžby a zpracování uranové rudy v ČSSR je úkolem nesmírně složitým. Chybějí údaje o vyvolaných investicích, náklady na investiční výstavbu jsou

nepřehledné. Navíc problematika zahrnuje velmi dlouhý časový úsek, během něhož došlo k řadě reorganizací a změn.

Vycházíme-li z oficiálních údajů publikovaných někdejší Federálním ministerstvem paliv a energetiky ČSSR (FMPE), činily celkové náklady na těžbu a zpracování za celé sledované období 1945 - 1989 zhruba 67,5 miliard Kčs. Prodejní cena veškeré vyprodukované rudy měla podle téhož zdroje dosáhnout celkové výše 77,5 miliard Kčs. Zisk za československý uran by tedy měl činit cca 10 miliard Kčs.¹⁾ Tento výpočet ovšem nebere v úvahu dotace ceny uranu poskytované v letech 1967 - 1989 ze státního rozpočtu. Údaje o celkové výši této dotace se různí: od 19,6 mld. Kčs (zdroj FMPE), až k částce 35,9 mld. Kčs, která je pravděpodobnější²⁾.

Hospodářský výsledek československého uranového průmyslu ke konci roku 1989 tedy představuje ztrátu odhadovanou na cca 9,6 - 25,9 mld. Kč. Připočítáme-li ovšem dodatečnou investici do asanace oblastí severních Čech zamořených po těžbě uranu loužením kyselými roztoky ve výši cca 20 miliard Kč, která bude poskytována ze státního rozpočtu ještě několik desítek let v 21. století, zvýší se tato ztráta na cca 29,6 - 45,9 miliard Kč. Jde o velice hrubý odhad na základě známých údajů.

K podrobnějšímu přiblížení problému se pokusím rozčlenit vývoj rentability uranového průmyslu v sledovaném období podle oficiálně sjednaných kontraktů a poté budu prezentovat některé zjištěné položky podrobněji.

Vývoji prodejní ceny uranu byla věnována první kapitola této práce. Pro přehlednost se můžeme pokusit nyní celé sledované období rozčlenit do několika etap.

1. První etapou jsou léta 1945 - 1951. V této době byly sovětským odběratelem do prodejní ceny zahrnovány veškeré náklady na těžbu včetně mimovýrobních, jako náklady na výstavbu bytů pro pracovníky, infrastrukturu, závodní stravování, platy atd. Mimo úhrady těchto nákladů měl československý stát zajištěn ještě i určitý zisk.

2. Druhou etapu tvoří období od 1. 1. 1952 do 1. 1. 1959, kdy do ceny již nebyly započítávány mimovýrobní náklady, a cenová přírážka (tedy zisk) byla postupně na nátlak SSSR snižována.

3. Třetí, přelomovou etapou, bylo období od 1. 1. 1959 do poloviny šedesátých let, kdy byly za československý uran vypláceny sovětskou stranou pevné ceny, stanovované na 5 let dopředu. Na ČSÚP záleželo, jak efektivně dokáže v daném rámci uran produkovat. V tomto období se to ještě dařilo.

4. Poslední (čtvrtou) etapou lze nazvat období 1967 - 1989, kdy výrobní cena československého uranu již přesahovala cenu, za niž byl sovětský odběratel ochoten uran kupovat. Československý uranový průmysl se nedokázal obejít bez dotací ze státního rozpočtu. Paradoxní je, že podnik podle tehdejších oficiálních přehledů nebyl ztrátový a odváděl dokonce finanční prostředky ("zisk") do státního rozpočtu. Ve skutečnosti však vykazoval trvalou a hlubokou ztrátu. Takový stav byl možný pouze v systému socialistického přerozdělování. (V roce 1979 činil oficiálně zisk z prodeje uranového koncentrátu 210 Kčs za 1 kg, ovšem při celkové roční dotaci ze státního rozpočtu ve výši cca 2296 mil. Kčs, tj. 932,73 Kčs/kg; v letech 1988 - 1989 pak oficiální zisk "klesl" na 117 Kčs/kg při celkové dotaci cca 1938 mil. Kčs, tj. 807,2 Kčs/kg.) Více než dvacet let tedy v Československu existovalo hospodářské odvětví, ve kterém byly zcela nesmyslně utápěny obrovské finanční prostředky. Tyto neuvěřitelné skutečnosti byly FMPE překvapivě bagatelizovány tvrzením, že v kontextu s celkovým vzájemným československo-sovětským obchodem se efektivnost měnila v náš prospěch.³⁾

Velkým problémem zůstával v celém sledovaném období vývoj ceny uranu a vztah ceny československého uranu k cenám světovým. Následující tabulka přináší alespoň částečný

přehled vývoje ceny, včetně porovnání dvou hlavních zdrojů informací: Ministerstva zahraničního obchodu a s. p. DIAMO (nástupce ČSUP). Od roku 1953 je uváděna v tabulce pod cenou za 1 kg uranu v kovu i cena za 1 kg uranového koncentráту. Od roku 1975 pak byl naopak produkován pouze uranový koncentrát.⁴⁾

Vývoj ceny československého uranu ve vztahu k odhadovaným cenám světovým

	MZO		n. p. DIAMO	Jáchymovské doly	světová cena
	Kčs	Rbl.	Kčs	Kčs (do r. 1953)	US dolar
rok/cena za 1 kg uranové rudy					
rok/cena za 1 kg uranového koncentráту					
1945				6062,59	
1946			1308,50	7198,96	5 - 10 20 - 30
1947			1753,30	7309,60	totéž do roku 1958
1948			1694,50	8401,47	
1949			1834,30	11452,41	
1950			1437,30		
1951			1003,10		
1952			961,90		
1953			710,40		
			2296,70		
	MZO		n. p. DIAMO	Jáchymovské doly	světová cena
	Kčs	Rbl.	Kčs	Kčs (do r. 1953)	US dolar
rok/cena za 1 kg uranové rudy					
rok/cena za 1 kg uranového koncentráту					

1954			665,40		
			1376,80		
1955			565,70		
			1370,80		
1956			459,90		
			1235,40		
1957			409,30		
			1048,30		
1958			362,20		
			770,50		
1959	330,7	22,50	330,00		
	772,3	51,75	770,80		18
1960	257,0	20,25	257,00		
	787,0	45,00	787,00		méně než 20
1961	257,0	18,00	257,00		
	787,0	38,25	787,00		
1962	262,0	16,88	262,00		
	600,0	33,75	600,00		15 - 20
1963	262,0	16,88	262,00		totéž do
	600,0	33,75	600,00		roku 1974
1964	268,8		268,80		
	554,9	33,75	555,00		
1965	271,0		271,00		
	540,0	33,75	540,00		
1966	318,0	16,80	318,00		
	528,0	32,00	528,00		
1967	373,0		372,90		
	643,0	32,00	642,50		
	MZO		n. p. DIAMO	Jáchymovské doly	světová cena
	Kčs	Rbl.	Kčs	Kčs (do r. 1953)	US dolar
rok/cena za 1 kg uranové rudy					
rok/cena za 1 kg uranového koncentrátu					
1968			369,80		

			637,20		
1969			351,40		
			666,20		
1970	373,0	16,88			
	646,5	32,00			
1971	373,0	16,88			
	646,5	32,00			
1972	373,0	16,88			
	646,5	32,00			
1973	373,0	16,88			
	646,5	32,00			15 - 20
1974	373,0	16,88			vzrůst až
	646,5	32,00			do r. 1979
1975					
	646,5	32,00			
1976					
	646,5	32,00			
1977					
	646,5	32,00			
1978					
	646,5	32,00			111,5
1979					
		47,20			113,88
1980					
		59,20			50 - 65
1981					poté klesá
		65,20			
	MZO		n. p. DIAMO	Jáchymovské doly	světová cena
	Kčs	Rbl.	Kčs	Kčs (do r. 1953)	US dolar
rok/cena za 1 kg uranové rudy					
rok/cena za 1 kg uranového koncentráту					
1982					
		65,97			

1983					
		65,97			
1984					
		65,97			
1985					
		65,97			39
1986					
		65,97			
1987					
		65,97			
1988					45
		63,20			
1989					
	631,1	63,20			65

Do uranového průmyslu byly v naší republice v průběhu let investovány ze státního rozpočtu ČSSR velké finanční částky. Zvláště významné je z tohoto hlediska období 1965 - 1989, kdy hlavní tíže nákladů byla již přenesena na ČSSR.

Vlastní dotace ceny uranové rudy představovala za léta 1967 - 1989 částku 23,957 miliard Kčs, celkový objem investic poskytnutých v letech 1966 - 1989 státem představoval částku 7,452 miliard Kčs a na geologický průzkum bylo vynaloženo za období 1965 - 1989 ze státního rozpočtu 4,468 miliard Kčs. Spolu s 80 miliony Kčs ostatních nespecifikovaných nákladů to představuje celkem částku 35,958 miliard Kčs.

Následující tabulka uvádí v milionech korun výdaje ze státního rozpočtu rozepsané na jednotlivá léta:⁵⁾

Rok	Dotace ceny	Investice	Geologický průzkum	Ostatní	Celkem
1965			125,0	7,3	132,3
1966		97,5	127,5	26,8	251,8
1967	189,0	169,0	130,0		488,0

1968	184,5	124,7	137,8		447,0
1969	203,4	103,2	137,5	2,4	446,5
1970	337,7	78,3	123,9		539,9
1971	356,9	112,7	143,0		612,6
1972	400,8	225,0	133,8		759,6
1973	449,3	323,2	122,0		894,5
1974	806,0	395,1	125,0		1326,1
1975	1003,9	490,8	123,0		1617,7
1976	1062,8	585,1	135,0		1782,9
1977	1340,3	622,9	130,0		2093,2
1978	1463,9	542,3	135,0		2141,2
1979	1054,6	480,6	133,6		1668,8
1980	628,5	565,3	135,0		1328,8
1981	991,3	534,9	270,0		1796,2
1982	1171,0	436,2	270,0		1877,2
1983	1353,0	374,0	250,0		1977,0
1984	1528,2	323,3	250,0	30,0	2131,5
1985	1514,0	275,7	250,0	14,0	2053,7
1986	1806,0	228,0	260,0		2294,0
1987	1806,0	172,2	297,3		2275,5
1988	2010,0	108,2	245,0		2363,2
1989	2296,0	83,8	279,0		2658,8
Celkem	23957,1	7452,0	4468,4	80,5	35958,0

Kromě průmyslových investic, formálně amortizovaných odpisy započítávanými do ceny produktu, vynaložil uranový průmysl mnoho i do investic mimovýrobních: bytů a infrastruktury. Prudký rozvoj uranového průmyslu byl provázen (vzhledem k potřebě pracovních sil v dosud nepřilíh osídlených - zejména pohraničních - oblastech) rozsáhlou bytovou výstavbou. Postupně vznikala nová sídliště s komplexním vybavením v Ostrově nad Ohří, Horním Slavkově, Příbrami, Trutnově, Bystřici nad Pernštejnem, Tišnově, Novém Městě na Moravě, České Lípě, Stráži pod Ralskem, Liberci a v menším rozsahu i jinde. Do roku 1985 bylo předáno do užívání 27 000 bytů. V době recese uranového průmyslu od začátku šedesátých let se pak ztráta pracovních míst obyvatel těchto sídlišť stala vážným sociálním problémem. Nicméně je sporné, zda lze náklady na tuto výstavbu považovat za vysloveně ztrátovou investici.⁶⁾

Přehled zjištěných investic v ČSUP (v milionech Kčs)⁷⁾

Rok	Celkem	investice průmyslové	bytová výstavba
1946		16	
1947		64	
1948-49		400	
1950		891	
1950	105,0	54,1	50,9
1951	123,8	68,3	55,5
1952	204,7	105,1	99,6
1953	269,1	190,3	78,8
1954	579,1	432,2	146,9
1955	629,0	465,0	164,0
1956	699,4	484,7	214,7
1957	623,2	381,7	241,5
1958	588,5	371,5	217,0
1959	479,3	346,2	133,1
1960	393,0	308,0	85,0
1961	314,1	282,5	31,6
1962	332,3	304,0	28,3
1963	268,4	236,9	31,5
1964	254,2	225,5	28,7
1965	287,3	265,2	22,1
Rok	Celkem	investice průmyslové	bytová výstavba
1966	305,9	278,0	27,9
1967	435,6	361,5	74,1
1968	387,3	318,0	69,3
1969	334,1	259,4	74,7

Uranový průmysl vyžadoval velké množství pracovních sil. Následující **tabulka udává stavy zaměstnanců a zjištěné stavy zde pracujících vězňů i zajatců za léta 1945 - 1990:**⁸⁾

rok	celkem	civilní	zajatci	vězni
1945	237	237		
1946	909	62	847	
1947	3742	1786	1956	
1948	7966	4303	3663	
1949	13653	9128	3390	1135
1950	17781	11002		6779
1951	24867	14119		10748
1952	33320	19946		13374
1953	40317	26496		13821
1954	44368	32398		11970
1955	46351	37137		9214
1956	43897	36772		7125
1957	42848	36532		6316
1958	37167	30564		6603
1959	30244	25251		4993
1960	25633	22710		2923
1961	23956	21788		2168
1962	23004	21016		1988
1963	22399	20339		2060
1964	22036	20240		1796
1965	21617	19972		1645
1966	22891	21345		1546
rok	celkem	civilní	zajatci	vězni
1967	23407	21810		1597
1968	23601	22325		1276
1969	23430	22643		787
1970	24116			
1971	25717			
1972	26603			
1973	27801			
1974	28836			
1975	29845			

1976	29941			
1977	30388			
1978	30539			
1979	30791			
1980	30914			
1981	31209			
1982	31574			
1983	31795			
1984	31750			
1985	31722			
1986	31779			
1987	32104			
1988	31645			
1989	30352			
1990	20953			

S otázkou použití vězeňských pracovních sil souvisejí výdaje na ostrahu. V polovině roku 1950 činily roční náklady na udržování útvaru SNB Jeřáb (stav 1160 mužů) 103 257 319 Kčs. Útvar Jeřáb měl v období 1. 2. 1949 - 31. 6. 1951 svěřenu vnější ostrahu jáchymovské oblasti, zatímco vlastní režim v táborech vykonávali příslušníci Sboru vězeňské stráže ministerstva spravedlnosti. V červenci 1951 převzal útvar SNB Jeřáb celkovou ostrahu jak oblasti těžby uranu (Jáchymovsko a Příbramsko), tak i přímo vězeňské tábory, a byl financován z rozpočtu ministerstva národní bezpečnosti. Personální stav útvaru Jeřáb dále vzrůstal, k 1. 1. 1953 pak měla nově zřízená správa ministerstva vnitra Jáchymov ve stavu 3394 mužů.⁹⁾

Z práce vězňů plynuly Jáchymovským dolům nemalé výhody. Tuto skutečnost lze dokumentovat podle stavu vězňů z jara roku 1958 (oblasti Jáchymov i Příbram dohromady):

- 1) Úspora na náhradách za dovolenou u 4309 odsouzených pracujících pod zemí, tj. 5 týdnů dovolené při průměrném výdělků 1720 Kčs - celkem 8 079 375 Kčs ročně.
- 2) Úspora na náhradách za dovolenou u 1241 odsouzených pracujících na povrchu, tj. 3 týdny dovolené při průměrném výdělků 1500 Kčs - celkem 1 343 475 Kčs ročně.
- 3) Odlučné u 4163 odsouzených, á 8 Kčs x 300 dní - celkem 9 991 200 Kčs ročně.
- 4) Cestovné k návštěvě rodiny 1x měsíčně u 4163 odsouzených á 150 Kčs - celkem 7 493 400 Kčs ročně.
- 5) Příplatek na polední stravování 5550 odsouzených á 1,10 Kčs - celkem 1 831 500 Kčs ročně.
- 6) Tzv. jáchymovský příplatek za jeden odpracovaný den 6 Kčs za osobou pro 5550 odsouzených - celkem 9 990 000 Kčs ročně.
- 7) Poplatek civilního zaměstnance za ubytování, který činil maximálně 0,40 Kčs + 50 % v zimě, i s úklidem a lůžkovinami. Rozdíl mezi 1,60 Kčs (které platily MV Jáchymovským dolům za odsouzeného a den) u 5550 odsouzených - celkem 2 110 707 Kčs ročně.

Jáchymovské doly tak díky práci vězňů mohly ušetřit za rok 1958 celkem až 40 976 719 Kčs.¹⁰⁾

Poznámky ke IV. kapitole

- 1) FMPE: Těžba a vývoz uranové rudy, (vnitřní tisk) str. 13 - 14.
- 2) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 50.
- 3) FMPE: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., str. 14.
- 4) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., FMPE: Těžba a vývoz uranové rudy, c. d., Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 5) Archiv s. p. DIAMO - ekonomický útvar, c. d.
- 6) Miroslav Kolek: ČSUP 1945 - 1989 (rukopis), str. 3.
- 7) Archiv s. p. DIAMO, c. d.
- 8) O. Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, c. d., str. 59; s. p. DIAMO - ekonomický útvar, c. d.

- 9) A ÚV KSČ, fond 100/24 (K. Gottwald) sv. 82, archivní jednotka 1031 - Početní stavy a náklady na útvar Jeřáb - 14. 7. 1950.
- 10) A MV, inventární jednotka (dále inv.) A5-22, Stanovení počtu pracovních sil z řad odsouzených pro oblast Jáchymov a Příbram, 1958.

Kapitola V. - Činnost StB v problematice “Uran”

Požadavek absolutního utajení veškerých údajů o uranovém průmyslu v Československu stanovil Státní bezpečnosti rozsáhlý úkol pro celé sledované období. StB prováděla jak přímá opatření v místě těžebních prací, tak i operativní sledování celé problematiky na různých úrovních.

Rozkazem ministra národní bezpečnosti č. 41 ze dne 18. července 1951 bylo z důvodu celkového a koncepčního řešení “systému utajování skutečností z prostředí uranového průmyslu” a současně i ostrahy vězňů umístěných v jáchymovských táborech zřízeno Velitelství oblasti Jizera. Územně zahrnovalo oblasti Jáchymova, Horního Slavkova, Příbrami, části okresů Karlovy Vary, Kraslice, Sokolov, Dobříš a Chomutov. Velitel oblasti Jizera npor. Václav Lazna byl přímo podřízen ministru národní bezpečnosti a vybaven kázeňskou pravomocí velitele složky StB s dalšími rozsáhlými pravomocemi. Na velitelství byly zpočátku kladeny velké nároky úměrné důležitosti, jaká byla těžbě uranu přikládána: Velitelství mělo chránit ústavní zřízení a zajišťovat ČSR před útoky na její svrchovanost, celistvost a lidově demokratické zřízení, dále

chránit proti hospodářskému záškodnictví a vyzvědačství, provádět všestrannou ochranu určených prostorů, ochranu dopravované uranové rudy na území ČSR, ostrahu vězňů a dozor nad výkonem trestu ve vězeňském ústavu Ostrov (tj. jáchymovských táborech) a další úkoly StB i VB na vymezeném území. Součástí velitelství bylo i oddělení StB.¹⁾

Součástí ministerstva národní bezpečnosti s názvem Oblast Jizera byla zrušena dalším Rozkazem ministra národní bezpečnosti č. 86 z března 1952; nadále měl být používán název Správa národní bezpečnosti v Jáchymově. Nový rozkaz omezil a zpřesnil rozsah pravomocí Správy NB v Jáchymově. Veškeré tzv. státobezpečnostní poznatky týkající se uranové rudy měly všechny součásti Správy NB Jáchymov předávat III. odboru Hlavní správy StB - tehdejší centrální součásti ekonomické kontrarozvědky.²⁾

V průběhu dalších let docházelo k postupnému úpadku významu těch součástí ministerstva vnitra a StB, které přímo spravovaly oblasti těžby uranové rudy, což vyvrcholilo Rozkazem ministra vnitra Rudolfa Baráka č. 79/1959, kterým byla v souvislosti s útlumovým programem těžby uranové rudy v prostoru Jáchymova Správa MV Jáchymov ke dni 31. 12. 1959 zrušena a její úkoly převzala Krajská správa MV Karlovy Vary.³⁾

Operativní sledování uranového průmyslu (tzv. rozpracování) bylo prováděno na několika úrovních. Centrálně probíhalo na ústřední součásti ekonomické kontrarozvědky StB, již byly postupně podle prováděných reorganizací StB:

- III. sektor Velitelství StB (1949 - 1952), zde 1. oddělení, referát Uran, velitel vstržm. Jaroslav Najman + 2 operativci,
- III. odbor Hlavní správy StB (1952 - 1953), kde se problematikou uranu zabývalo 7. oddělení,
- IV. správa ministerstva vnitra (1953 - 1964), která vznikla po zrušení ministerstva národní bezpečnosti,
- II. správa MV (jednotná kontrarozvědná správa - Hlavní správa kontrarozvědky v letech 1964 - 1969), jejíž 13. odbor měl na starosti průmysl a zemědělství; po další reorganizaci StB 1. 3. 1969 byla problematika uranového průmyslu předána 2. oddělení 4. odboru II. správy SNB,
- 1. 7. 1974 znovu zřízena samostatná správa StB pro ekonomickou kontrarozvědku s označením XI. správa SNB (Správa kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky); problematika uranového průmyslu byla zpracovávána na 1. oddělení jejího 3. odboru,
- a konečně 31. 7. 1988 byla XI. správa SNB zrušena, problematika uranu předána II. správě SNB (Hlavní správa kontrarozvědky SNB), 7. odboru (problematika - spoje, palivoenergetický komplex, jaderné elektrárny), 3. oddělení.

Na úrovni krajů bylo rozpracovávání vedeno na 3. odděleních (od roku 1964 3. odborech) ekonomické kontrarozvědky krajských součástí StB (tj. krajských velitelství StB, později správ StB krajských správ MV, označovaných od roku 1964 jako správy StB krajských správ SNB).

Na úrovni okresů se problematikou uranu zabývali určení operativci okresních oddělení StB.⁴⁾

Z období největšího otevřeného státního teroru komunistického režimu na přelomu čtyřicátých a padesátých let lze ilustrovat činnost ekonomické kontrarozvědky Státní bezpečnosti ve sledované problematice dvěma příklady: akcemi "Budování" a "Svatopluk".

Akci "Budování" zahájili společně příslušníci operativy jáchymovského útvaru SNB Jeřáb a příslušníci III. sektoru velitelství StB. Na konci října 1949 zatklí pro údajnou velezradu a sabotáž 16 osob, vesměs vedoucích pracovníků n. p. Jáchymovské doly. Do čela uměle

vytvořené “nepřátelské skupiny” byli postaveni: bývalý ředitel n. p. Jáchymovské doly ing. Bohuslav Hegner, současný ředitel podniku ing. Josef Čmelák, stavitel Lenger a ing. Stanislav Chmela. Při následném vyšetřování se příslušníci StB ve věznicích Státní bezpečnosti v Jáchymově dopouštěli na vyšetřovancích fyzického násilí. Bývalý vedoucí vyšetřovací skupiny příslušníků III. sektoru Velitelství StB Bohuslav Lejsek uvedl v roce 1963 před zvláštní komisí MV: “...Viděl jsem mnohé předměty jako rákosky, hadice a myslím pendrek a důtky, o kterých se soudruzi vyjadřovali jako o ,pravdomluvech“”. Například ing. Stanislav Chmela, bývalý ředitel stavebního úseku Jáchymovských dolů, v té době pracovník strojního oddělení generálního ředitelství Československých dolů, byl po přestálém utrpení (při výsleších mu byly mj. vyraženy všechny zuby horní čelisti, bylo mu vyhrožováno fyzickou likvidací a zatčením jeho manželky) donucen k doznání. Na jeho základě byl při procesu s tzv. Skupinou Budování odsouzen dne 24. 3. 1951 k trestu smrti, změněnému později na doživotí. Dalších 16 obžalovaných bylo v procesu odsouzeno k dlouholetým trestům odnětí svobody. Nicméně poměrně záhy byla provedena revize procesu: ing. Chmelovi byl milostí prezidenta republiky 7. 10. 1954 prominut zbytek trestu i všechny vedlejší tresty, podobně i ostatním odsouzeným. Příslušníci StB, kteří se dopustili uvedeného násilí, byli potrestáni stranicky - vedoucí vyšetřovací skupiny Lejsek dostal důtku s výstrahou, ostatní důtku.

Akce “Budování” měla být podle režie vedení Státní bezpečnosti jednou z odnoží tzv. Protistátního spikleneckého centra Rudolfa Slánského, zaměřenou do oblasti ekonomiky, a zejména do tehdy velmi citlivé problematiky uranu.⁵⁾

Se Slánským souvisela i druhá akce StB - “Svatopluk”, tzv. rozpracování vládního zmocněnce pro těžbu uranu a člena mezivládní československo-sovětské komise ing. Svatopluka Rady. Ing. Rada údajně v době II. světové války spolupracoval v zahraničí s britskou tajnou službou a podle zjištění StB se měl po Únoru 1948 dopouštět při výkonu svých vysokých hospodářských funkcí rozhodnutí, která poškozovala národní hospodářství. Tato zjištění měla dokládat údajnou špionáž a sabotáže ing. Rady. Po několikaletém sledování měl být Svatopluk Rada dne 18. 4. 1952 zatčen. Večer před tím se však zastřelil, údajně po výstraže nezjištěné osoby. Okolnosti této sebevraždy byly podle názoru některých příslušníků StB podezřelé a svědčily spíše o inscenované vraždě. Vyvrátit ani potvrdit toto podezření se dodnes nepodařilo.⁶⁾

Kromě rozpracovávání vytypovaných osob byly Státní bezpečností dlouhodobě sledovány (jako tzv. chráněné objekty) jednotlivé podniky uranového průmyslu. Na tyto podniky byly zakládány objektové svazky s hlavní tematikou “kontrarozvědná ochrana československé ekonomiky”. Činnost StB v objektech uranového průmyslu byla vedena proti:

- “vnějšímu nepříteli”, tzn. proti zpravodajské činnosti zahraničních rozvědek,
- “vnitřnímu nepříteli”, tzn. proti pracovníkům daných podniků, československých občanům s negativním vztahem k režimu,
- proviněním proti “pracovní kázi”,
- kriminální činnosti v objektech.

Mimo analýz tzv. nepřátelské činnosti a návrhů preventivních opatření byly ve svazcích shromažďovány informace o “nepřátelských osobách” zaměstnaných v objektech. Tyto osoby byly evidovány podle Rozkazu ministra vnitra č. 10/1964, zrušeného v roce 1968 a dne 30. 9. 1970 nahrazeného Rozkazem ministra vnitra č. 44. Nepřátelským osobám věnovala StB zvýšenou operativní pozornost, odstupňovanou podle jejich protirežimní aktivity. V uranovém průmyslu byl v šedesátých letech takových osob poměrně velký počet; šlo zejména o zaměstnance z řad bývalých politických vězňů, tzv. amnestanty. V sedmdesátých letech pak byli

důležitou skupinou “nepřátelských osob” lidé, aktivně se podílející na událostech let 1968 - 1969.

Na jaře 1968 byl odvolán generální ředitel ČSUP Karel Houdek a na jeho místo později v průběhu roku 1968 jmenován dosavadní technický ředitel ing. Karel Boček. Nové vedení zahájilo “kacířské” pokusy narušit monopol sovětského odběratele a využívat uranu v Československu bez sovětské asistence. Plně také podporovalo reformní kurz tehdejšího vedení KSČ. Díky silnému zastoupení “nepřátelských osob” i díky vedení ČSUP byl již 22. srpna 1968 (den po zahájení okupace ČSSR vojsky států Varšavské smlouvy) založen v Příbrami na šachtě číslo 15 rezortní stávkový výbor, který vyhlásil stávkou pod heslem “Ani gram uranu okupantům”.

Akce proti okupaci probíhaly v uranovém průmyslu opravdu razantně. Na závodě v Dolní Rožince bylo pro případ obsazení podniku vojsky Varšavské smlouvy připravováno vyhození šachet výbušninami do povětří; potřebný materiál byl již v pytlích připraven na místech plánovaných destrukcí. Odbor vyšetřování správy StB Brno vzal z tohoto důvodu do vazby ing. Františka Řehánka pro přípravu trestného činu záškodnictví podle § 96 tr. zák. Další pracovník závodu Dolní Rožínka Milan Ziegler byl prokazatelně 15. října 1971 odsouzen (podle § 97 tr. zák. pro přípravu trestného činu sabotáže) k pěti letům odnětí svobody za přípravu zničení tajných písemností a ukrytí vyrobeného chemického koncentrátu uranu před odvezením z Dolní Rožínky.

Na závodě Zadní Chodov byly rovněž připravovány přísně tajné písemnosti ke zničení, ukrývány zbraně Lidových milicí pro případ ozbrojeného boje s vojsky Varšavské smlouvy, šachty připraveny k likvidaci zatopením a těžní věže měly být vyhozeny do povětří výbušninami. Byl zprovozněn vlastní nezávislý vysílač a pro záchranu aktivistů stávky byly chystány konspirační byty a kanály pro únik do emigrace.

V n. p. Chemická úpravna uranových rud MAPE Mydlovary byly protesty proti okupaci zaznamenány ještě při výročí srpna rok poté.⁷⁾

Události let 1968 - 1969 se staly pro StB významným impulzem a argumentem pro její nepostradatelnost v uranovém průmyslu. “Operativní pozornost” byla nadále věnována “nepřátelským osobám” z řad “exponentů pravice”, členům K-231, KAN a vyloučeným členům KSČ. Proti některým vytypovaným osobám byly zahájeny akce vedoucí k jejich odsouzení.

Od dubna 1970 byla celostátně rozpracována akce “Uran”, tj. příprava soudního procesu se skupinou osob pro tzv. kontrarevoluční činnost v roce 1968. Skupinu představovali: odvolaný generální ředitel ČSUP ing. Karel Boček, bývalý ekonomický ředitel GŘ ČSUP ing. Jaroslav Svoboda, bývalý výrobně technický ředitel GŘ ČSUP ing. Miroslav Kolek a bývalý předseda Odborové rady ČSUP Gerhard Bloch. Akce byla rozpracována v součinnosti krajských správ StB Praha, Plzeň, Brno a vyšetřována Správou vyšetřování StB. Ing. Boček byl odsouzen 15. 6. 1972 v nepřítomnosti ke 13 letům odnětí svobody a vedlejším trestům. Trest nikdy nevykonal, protože se mu již 6. 7. 1971 podařilo z vazby uniknout a přes veškerou snahu zapojených složek ministerstva vnitra úspěšně ilegálně přejel hranici do Spolkové republiky Německo. Význam jeho činu je naznačen v hodnocení Státní bezpečnosti:

“...Uprchlý ing. Karel BOČEK je jeden z význačných odborníků našeho uranového průmyslu a jako nositel st. tajemství zná utajované údaje nejen o našem uranovém průmyslu, ale i utaj. údaje uranového průmyslu států RVHP. Tento fakt staví před StB řadu úkolů. Je nezbytně nutné přehodnotit nově vzniklou operativní situaci v problematice uranového průmyslu a organizovat ag. operativní práci k ochraně ohrožených osob, jako nositelů st. tajemství a k ochraně st. tajemství UP vůbec.”⁸⁾

Přes navazující opatření a prověrky po srpnu 1968 emigrovala řada dalších zaměstnanců uranového průmyslu, z nichž byl (mimo Bočka) asi nejvýznamější hlavní geolog GŘ ČSUP dr. Vladimír Růžička, od 22. 9. 1969 rozpracováváný 3. odborem Správy StB Praha ve svazku prověřované osoby pod krycím jménem "Geolog", registrační číslo 17 073.⁹⁾

V objektových svazcích StB zaměřených na uranový průmysl byly shromažďovány informace o haváriích, poruchách, mimořádných událostech, únicích utajovaných skutečností, šetření těchto událostí a jejich výsledcích. Na základě těchto podkladů se vypracovávaly souhrnné informace a rozborů činnosti tajných spolupracovníků pro vedoucí funkcionáře StB i MV. Tzv. ochrana uranového průmyslu Státní bezpečností spočívala nejen v kontrole možných aktivit zahraničních rozvědek a evidovaných nepřátelských osob, ale například i ve sledování činnosti hospodářských funkcionářů uranového průmyslu. StB se prostřednictvím své agentury dozvíдалa o vývoji v ČSUP, o připravovaných hospodářských opatřeních, o případech hospodářské kriminality a neplnění pracovních povinností.

Rozpracování podniků uranového průmyslu pokračovalo vesměs až do roku 1990, kdy byly objektové svazky uzavírány Úřadem na ochranu ústavy a demokracie. V problematice uranového průmyslu byly patrně nejdůležitější dva svazky: Prvním byl objektový svazek registrační číslo (dále reg. č.) 2845, vedený na celý objekt Československý uranový průmysl, původně jako III. díl objektového svazku reg. č. 1312 s krycím jménem PALIVO, založený II. správou MV dne 10. 1. 1969 na objekt Ministerstvo paliv a energetiky ČSSR. Část svazku zaměřená na ČSUP byla 10. 9. 1971 vyčleněna a vedena dále na 2. oddělení 4. odboru II. správy SNB samostatně jako reg. č. 2845. Jednotlivé díly rozsáhlého svazku byly zaměřeny na kraje, v nichž se nacházely podniky ČSUP, nebo na některé konkrétní důležité objekty či témata:

Díl č. 1 - Poznatky k zaměstnancům

Díl č. 2 - Poznatky k cizincům

Díl č. 3 - Poznatky k zahraničním institucím

Díl č. 4 - Praha, Příbram (6 částí)

Díl č. 5 - České Budějovice (2 částí)

Díl č. 6 - Plzeň, (2 částí)

Díl č. 7 - Ústí nad Labem (12 částí)

Díl č. 8 - Brno (2 částí)

Díl č. 9 - Košice

Díl č. 10 - Odbor Uran ("ke všem jevům, zájmovým osobám na Odboru 08 Uran FMPE")

Díl č. 11 - MU - mimořádné události ("k vedení celostátního přehledu mimořádných událostí")

Svazek reg. č. 2845 byl uložen do archivu 26. 9. 1990.

Druhým důležitým svazkem byl objektový svazek reg. č. 18 729 vedený na objekt Generální ředitelství Československého uranového průmyslu Příbram, zaregistrovaný

13. 6. 1972 na Správě StB Praha - Oddělení StB Příbram (již od roku 1966 toto oddělení sledovalo Ústřední správu uranového průmyslu jako "vyhražený objekt"). Dne 9. 8. 1976 byl svazek přeregistrován na reg. č. 11 529, krycí jméno "URAN - P" a převeden 10. 8. 1976 na XI. správu SNB, 3. odbor, 1. oddělení. O zaměření svazku vypovídají názvy jednotlivých dílů:

Nomenklatura

Ochrana státního tajemství

Výjezdy - plán výjezdů - styky

Obchod s kapitalistickými státy

Zahraniční návštěvy

Emigrace - Symposium Hornická Příbram.

Na Vývojovou základnu uranového průmyslu Kamenná byl 14. 6. 1972 v rámci uvedeného svazku zaveden podsvazek č. VIII. Objektový svazek reg. č. 11 529 byl uložen 29. 6. 1990.

Kromě těchto rozsáhlých objektových svazků vedla StB ještě několik dalších:

Objektový svazek reg. č. 25 327, krycí jméno "STŘEDISKO", vedený na objekt Oborové výpočetní středisko ČSUP Příbram od 23. 1. 1976 na S StB Praha - O StB Příbram, převeden 10. 7. 1976 na XI. správu SNB, 7. odbor, 3. oddělení, kde byl přeregistrován na reg. č. 11 530, uložen dne 29. 6. 1990.

Objektový svazek reg. č. 11 757 vedený na objekt Výstavba uranového průmyslu, byl založen 1. 10. 1976 na XI. správě, 3. odboru, 1. oddělení, uložen dne 7. 7. 1984.

Objektový svazek reg. č. 19 878 vedený na objekt Základna rozvoje uranového průmyslu (ZRUP) Příbram od 30. 5. 1978 na O StB Příbram (vyčleněný z reg. č. 18 686 - Podnikové ředitelství OD Příbram), uložený dne 25. 10. 1988.

Objektový svazek reg. č. 18 686 zaveden 2. 6. 1972 O StB Příbram na Podnikové ředitelství n. p. UD Příbram. Podsvazky: č. 8 a 9 zavedeny 11. 1. 1973 na doly č. 1 a 2, podsvazek č. 10 na důl č. 3, podsvazek č. 11 na důl č. 4 a podsvazek č. 12 na n. p. UD Příbram Úpravna 1. máje závod Radiometrický cech - RMC.

Mimo objektové svazky (i v návaznosti na ně) bylo dále vedeno na různých součástech StB množství akcí souvisejících s uranovým průmyslem: osobních signálních svazků a svazků prověřovaných osob, zejména v problematikách ochrana státního tajemství, opuštění republiky, sabotáž a podobně.

Poznámky k V. kapitole

- 1) A MV, Rozkaz MV č. 41/1951.
- 2) A MV, fond A 6/3 inv. jednotka 183 - TRMNB 86/1952.
- 3) A MV, fond A 2/1 inv. jednotka 1244; SÚA - A ÚV KSČ, fond 02/2, sv. 230, archivní jednotka 312, bod 16 - Zrušení Správy MV Jáchymov.
- 4) Jan Frolík: Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek SNB v letech 1948 - 1989. Sborník archivních prací 2/1991, Archivní správa MV Praha 1994.
- 5) A MV, svazek H-786-5 (ZV-121) - Dokumentace III. sektor.
- 6) Tamtéž; SÚA - A ÚV KSČ, fond Komise 1955 - 57 II., sv. 2, arch. jednotka 480 – Souhrnná zpráva III. sektor; A MV, arch. č. H-728 MV - SVATOPLUK.
- 7) A MV, objektový svazek reg. č. 2845, díl VI., str. 130 a díl V., str. 6., arch. č. V-11 229 MV, arch. č. V-11 230 MV.
- 8) A MV, arch. č. 715 464 - osobní svazek StB ing. BOČEK Karel - Závěrečná zpráva o operativním rozpracování akce BUK.
- 9) A MV, objektový svazek StB reg. č. 18 729 na GŘ ČSUP.

Závěrem

Údaje shromážděné v předcházejících kapitolách umožňují vyvodit určité závěry.

V roce 1945 nastartoval Sovětský svaz extenzivní rozvoj uranového průmyslu v Československu. Na počátku “spolupráce” byl ochoten platit veškeré náklady vzniklé těžbou a poskytnout ČSR i určitý zisk. Příčiny této ochoty byly jak politické - Československo bylo dosud formálně demokratickou zemí a případný skandál by mohl poškodit pověst sovětského osvoboditele v Československu, tak i vojenské - SSSR potřeboval znovuvybudovat svoji ohroženou velmocenskou pozici a získat jadernou zbraň stůj co stůj, a to i za nevýhodných podmínek. Dohoda uzavřená v listopadu 1945 měla několik konkrétních důsledků:

- již před únorem 1948 bylo toto průmyslové odvětví znárodněno a jakékoliv nezávislé podnikání zde bylo znemožněno,
- Československo se dobrovolně vzdalo možnosti volně disponovat částí svého surovinového bohatství ve prospěch SSSR,
- ustanovení Dohody se vztahovala i na výzkum a následnou exploataci všech (i v době podpisu dosud neobjevených) nalezišť na území československého státu.

Na druhé straně zajišťovala Dohoda v době neexistujících světových cen uranu rentabilitu těžby zaplacením všech nákladů, které československý stát měl do jeho těžby vložit, a k tomu zisk rovnající se několika procentům nákladů na těžbu. Dále, do roku 1960 platil SSSR i celé náklady na geologický průzkum ložisek uranu na území ČSR, poté se až do roku 1980 podílel na těchto nákladech 50 procenty. Lze konstatovat, že ČSR do konce padesátých let na těžbě uranu přímo neprodělávala.

V následujících letech se hlavním zájmem Moskvy stala kontrola československého uranu jako strategické suroviny, s cílem nedopustit jeho prodej jiným státům. SSSR mohl dále zlepšovat svoji “partnerskou” pozici díky znalostem veškerých potřebných údajů z geologického průzkumu i z provozu těžebních podniků. Navíc bylo z československé strany zaručeno maximální porozumění sovětským požadavkům. V průběhu padesátých let, kdy SSSR postupně přestával být závislý na uranové rudě z Československa a její těžba se stávala nerentabilní, snažil se Sovětský svaz postupně finančně odpoutat a přejít s ČSSR v této oblasti na tržní vztahy.

V tomto okamžiku již ale v Československu existoval kolos uranového průmyslu a silná uranová lobby, která tvrdě hájila své zájmy s odvoláním na absolutní strategickou důležitost uranu i jeho význam pro surovinově jinak nebohaté Československo. Významnou se stala i otázka zaměstnanosti a snaha o návratnost utopených miliard investic. Takovéto otázky dokázal nepružný systém socialistického hospodářství v Československu řešit jen dotacemi a udržováním neperspektivního a neefektivního průmyslového odvětví. Daný stav se během dalších desetiletí postupně zhoršoval právě tak, jak upadalo celé socialistické hospodaření.

Z porovnání skutečných výrobních cen československého uranu se známými světovými prodejními cenami v kterémkoliv období let 1945 - 1989 je zřejmé, že socialistické hospodaření nemohlo na světovém trhu konkurovat; nedokázalo prostě produkovat uranovou rudu za konkurenceschopné ceny. Přitom studiem pramenů z geologické oblasti lze dojít k závěru, že zásoby a kvalita uranových rud se v rámci jednotlivých lokalit měnily v širokém rozpětí a místy dosahovaly hodnot, s nimiž by se uplatnily i na světovém trhu (lokality Příbram, Vítkov II v západních Čechách aj).

Mezi hlavní viníky vyrábění československého uranu a následných ekonomických i ekologických škod patří tedy kromě iniciátora - Sovětského svazu - i hospodářští činitelé komunistického Československa, kteří přes očividnou nerentabilitu tohoto "podnikání" poslušně plnili nesmyslné požadavky sovětských partnerů. Viníky je třeba hledat také tam, kde se stanovovaly ceny československého uranu, a kde se rozhodovalo o přerozdělování peněz ze státního rozpočtu do uranového průmyslu.

Bývalý hlavní geolog n. p. Uranové doly Hamr na Jezeře ing. Otakar Pazdírek charakterizoval ve své práci Možnosti dalšího rozvoje těžby v oblasti severočeské křídly i další specifické podmínky práce v uranovém průmyslu:

"Až do začátku osmdesátých let bylo téměř nemožné provádět základní technická opatření proti vůli poradců. Zásadní technická a technologická opatření se stvrzovala každý rok smíšenou česko-ruskou komisí, která se vyjadřovala i k projektu prací na příští rok. V praxi na řídicí úrovni podniku UD Hamr to vypadalo tak, že každé vážnější technické nebo technologické řešení nebo rozhodnutí bylo jistěno na příslušném dokumentu podpisem konzultanta - experta, nebo bylo podloženo jeho speciálním kladným posudkem. Tento systém otupoval nejen zdravou oponenturu, ale umrtvoval i kritiku zvenčí, neboť jít veřejně proti názorům a doporučením sovětských specialistů se rovnalo funkční a kádrové sebevraždě, zvláště v prvních letech tuhé normalizace./.../ Kariéra většiny vedoucích pracovníků GR byla až do roku 1989 založena na patolízalském vztahu k SSSR, zvláště po roce 1968, kdy se to stalo hlavním kádrovým kritériem."

Prameny a doporučená literatura

Karel Kaplan, Vladimír Pacl: Tajný prostor Jáchymov, ACTYS 1993.

Miroslav Kolek: Československý uranový průmysl 1945 - 1989 (rukopis), 1989.

Kolektiv (ČSUP Příbram): Československá ložiska uranu, SNTL Praha, 1984.

Otakar Pazdírek: Možnosti dalšího rozvoje těžby uranu v oblasti severočeské křídly, (rukopis), 1990.

Oskar Pluskal: Historie a současnost československého uranu, Český deník 5. 9. 1992, str. 7; 19. 9. 1992, str. 7 a 26. 9. 1992, str. 7.

Oskar Pluskal: Poválečná historie jáchymovského uranu, Český geologický ústav, 1998.

Oskar Pluskal: Surovinové zdroje uranu ČR, Přírodovědecká fakulta UK Praha, (rukopis), 1993.

Michal Šesták: Likvidace škod po chemické těžbě uranu potrvá léta, Denní telegraf 19. 9. 1996, str. 5.

Těžba a vývoz uranové rudy, Federální ministerstvo zahraničního obchodu ČSFR - Hlavní technická správa (FMZO-HTS), (rukopis), 1990.

Státní ústřední archiv:

    fond Politické byro ÚV KSČ,

    fond K. Gottwald,

    fond A. Zápotocký,

    fond Předsednictvo vlády ČSSR,

    fond Ministerstvo hornictví.

Archiv s. p. Diamo Příbram.

Příloha č. 1 - SÚA, fond Předsednictvo vlády ČSSR, signatura 255/2/5, 1973

(Přepis)

Odbor zemědělství, výživy,
lesního a vodního hospodářství

č.j. 1959/73-17

Vypracoval : ing. M. Drnek

I n f o r m a c e
pro předsedu vlády ČSSR s. dr. L. Š t r o u g a l a

Věc : střetání zájmů těžby radioaktivních surovin a ochrany zdrojů podzemních vod v oblasti české křídly.

Podle pokynu vedoucího Úřadu předsednictva vlády s. ing. F. Štafy předkládáme informaci o střetání zájmů těžby radioaktivních surovin a ochrany podzemních vod v oblasti české křídly.

V prostoru Hamr na Jezeře se začíná rozvíjet těžba uranu z cenomanských křídových souvrství. Nad nimi v tzv. turonských souvrstvích jsou vydatné zdroje kvalitních podzemních vod, které jsou součástí hydrogeologicky neaktivnějšího území celé české křídové pánve. Tyto kvalitní zdroje podzemních vod již dnes jsou částečně využívány jednak jako hlavní zdroj pitné vody aglomerace Jablonec-Liberec, jednak pro vodovod města Mimoně a okolí.

Vlastní technologie těžebních prací uranového průmyslu (na tomto velikostní rozlohy ojedinělém sedimentárním ložisku uranových surovin) se teprve ověřuje v rámci výzkumného úkolu státního plánu vědy a techniky na léta 1971 - 1975. Těžba je připravována a zčásti již prováděna jednak báňskou technologií, přičemž musí být odčerpávány podzemní vody z cenomanského souvrství, jednak technologií chemického vyluhování (za použití silných kyselin).

Hydrogeologická problematika, která souvisí s těžbou v této oblasti, je řešena v rámci dílčího úkolu P-09-125-012-7 "Vliv hornického a hydrotechnického dobývání na hydrogeologické poměry v severočeské křídě". Tento výzkumný úkol má být dokončen v prvním pololetí 1974. Na jeho řešení se podílejí zejména organizace Českého geologického úřadu, Československého uranového průmyslu, ministerstva lesního a vodního hospodářství ČSR a Československá akademie věd.

Vodohospodářské potřeby společnosti mohou být ohroženy:

- úbytkem množství a znehodnocením kvality podzemních vod využitelných zejména pro zásobování obyvatelstva,

- přestoupením přípustných koncentrací radioaktivity v povrchových tocích - Ploučnice, Plouznický potok, Ještědský potok ap. (vypouštěním silně radioaktivních důlních a odpadních vod vznikajících při těžbě a úpravě rud).

Odčerpáváním důlních vod se zmenšuje využitelná zásoba podzemních zdrojů pitných vod, za které není náhrada ani v místě těžby, ani v široké okolní oblasti. Dosah tohoto úbytku na bilanci zdrojů pitných vod bude závislý na objemu, plošném rozsahu a době těžby rud v prostoru mezi Labem, Jizerou a státní hranicí s NDR.

Při těžbě radioaktivních surovin těžební šachta prochází turonským souvrstvím, dále nepropustným mezipásmem mezi turonem a cenomanem a vniká do cenomanských souvrství, která jsou zájmovou sférou těžby. Pokud zařízení pro těžbu nebo manipulace se zařízením při obou uvažovaných technologiích by neodpovídaly potřebnému stupni zabezpečení ochrany podzemních pitných vod, dojde nutně k znehodnocení jejich kvality.

Náhrada těchto jedinečných podzemních zdrojů pitné vody by byla sice možná ze vzdálených povrchových toků, avšak v celkové dlouhodobé vodohospodářské bilanci (uvažované dosud pro období do roku 2000) množství kvalitní vody by chybělo.

Přítom náhrady na zdroj, úpravu a dopravu povrchových vod pro zásobování obyvatelstva pitnou vodou by mnohonásobně převýšily náklady spojené s využitím vody ze zmíněných podzemních zdrojů. Lze říci, že $1\text{m}^3/\text{s}$ pitné vody z povrchových zdrojů řádově stojí 1 mld. Kčs investičních nákladů, zatímco $1\text{m}^3/\text{s}$ vody z podzemních zdrojů v křídové oblasti stojí zhruba polovinu.

V současné době nelze ještě vyhodnotit následky, ani stanovit oblast, která z hlediska vodohospodářského může být těžbou ohrožena.

S cílem vyloučit, resp. na únosnou míru omezit negativní následky těžby na vodní hospodářství, sledují její přípravu a postup:

- vodohospodářské a hygienické orgány
- (okresní národní výbory, Severočeský KNV v Ústí n.L., ministerstva lesního a vodního hospodářství ČSR a zdravotnictví ČSR, hlavní hygienik),
- organizace vodního hospodářství
- (Vodohospodářský rozvoj a výstavba Praha, Krajské vodohospodářské a investiční středisko v Teplicích, vodní zdroje Praha, Státní vodohospodářská inspekce),
- organizace Českého geologického úřadu.

Tyto orgány a organizace spolupracují se složkami Československého uranového průmyslu (a to s Geologickým průzkumem Čs. uranového průmyslu a se závodem ČsUP v Hamru na Jezeře).

Činnost všech uvedených orgánů a organizací je neobyčejně komplikovaná tím, že postup přípravy i vlastní těžba podstatně předbíhají výzkumné a průzkumné práce, nezbytné nejen pro ochranu mimořádného bohatství vodního fondu, ale i pro efektivnost a bezpečnost těžebních prací.

Z celospolečenského hlediska je žádoucí, aby postup a způsob těžby radioaktivních surovin:

- do doby ukončení výzkumu respektovaly ochranu pozemních i povrchových vod a krajiny včetně zájmů zemědělství a lesního hospodářství;
- po ukončení výzkumu přísně byly orientovány podle jeho výsledků.

Lze očekávat, že ochranná opatření, jež bude nutno provést po ukončení výzkumu, mohou mít negativní vliv na vzrůst nákladů, zejména v uranovém průmyslu a ve vodním hospodářství;

- v dalších lokalitách severočeské oblasti byly povolovány jen v návaznosti na výzkum a průzkum ukončený v dostatečném časovém předstihu, jakož i na dohodnutý způsob a rozsah ochranných opatření.

Z celospolečenského hlediska je nezbytné dodržet takovýto postup i v případě uvažované těžby uhlí na Mělnicku.

Opatření, která je nutno provádět v celospolečenském zájmu, spadají do působnosti :

- federálního ministerstva paliv a energetiky,
- federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj,
- Státní plánovací komise,
- ministerstva lesního a vodního hospodářství ČSR,
- Českého geologického ústavu,
- Severočeského KNV v Ústí nad Labem,
- okresního národního výboru Česká Lípa,
- okresního národního výboru Liberec.

V Praze dne 26. ledna 1973

Vedoucí odboru:
v zast. (podpis nečitelný)

Příloha č. 2 - Soubor agenturních záznamů ze svazků XI. správy FMV

(Přepis. K orientaci v obsahu jednotlivých rubrik následujících dokumentů využijte kopii formuláře "Záznamu" MV č. skl. 751)

Součást:
Odbor: ..... **odd.:**
 .....
Operat. pracovník: .....
Získal: * rezident, agent, informátor, důvěrník,
 kandidát, styk, oper. prac., **cizinec
Č. svazku ..... **kr. jméno**
 .....
Číslo ..... **jednací:**
 ..... (Pouze při
 odeslání mimo odbor)

Výtisk čís.:	
Počet listů:	
Přílohy:	
Rozdělovník:	

V ..... dne .....19.....

PŘÍSNĚ TAJNÉ – TAJNÉ
 (po vyplnění)*

ZÁZNAM číslo _____

navazuje na záznam č. ....

Stručně podstatu poznatku:

Schůzka konána dne .....

Místo schůzky:*

KB, PB, služební místnost, veřejná místnost, terén

Serióznost spolupracovníka:

prověřený, je prověřován, neprověř., podezřelý z ne-serioznosti

Pramen zprávy:*

Získal spoluprac. (pracovník)
 a) rozhovorem s osobou, která
 – se popis. události zúčastnila
 – se o události doslechla

Popis. událost se stala dne .....

Spoluprac. zprávu získal:*

Po úkolování, z vlastní iniciativy, náhodně

Zpráva se vztahuje:*

k rozprac. v operat. svazku, k problematice, mimo proble-matiku,
 k ohlasům
 b) přečtením dokumentu
 c) byl u popisované události
 d) popis. události se aktivně účastnil
 e) náhodně vyslechl

1. Text v záznamu	2. Operativní význam	3. Dokumentováno	4. Opatření	5. Data osob uvedených
	6. Názor operativního pracovníka na zjištěný poznatek			

P o z n á m k a :

Každý poznatek (událost, jev) piš na samostatný záznam

*= podtrhni platný údaj

**= rovněž zatrhni týká-li se vpředu uvedená kategorie cizího st. přísl.

Součást: XI. Správa FMV

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: por. Šnajdr M.

Získal: kandidát

Č. svazku: 11839 **kr. jméno** JIRKA

Číslo jednací: E-001960/31-76

Výtisk čís.: 1

Počet listů: 3

Přílohy: 0

Rozdělovník: vyhotoveno 5x

1x SAIO

1x O-StB Česká Lípa
cestou S-StB Ústí n. Lab.

3x XI. S-FMV - 11839,

11529, s. Kaňka 1x

V Příbrami dne 27. 10. 1976

PŘÍSNĚ TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 42/76¹⁾

Stručně podstatu poznatku:

Únik kyselin na k. p. [koncernový podnik poznámka P. T.] Uranové doly HAMR - poznatky k situaci - sdělení.

Schůzka konána dne 25. 10. 1976

Popis. událost se stala dne 1973-1976

Místo schůzky:

veřejná místnost

Spoluprac. zprávu získal:

z vlastní iniciativy

Serióznost spolupracovníka:

je prověřován

Zpráva se vztahuje:

k problematice

Pramen zprávy: byl u popisované události

1./ V roce 1973 bylo na k. p. Uranové doly Hamr založeno vyluhovací pole č. 6 (dále VP 6). Protože ve vzdálenosti cca 1700 m od tohoto vyluhovacího pole se nachází důl I, nesmělo dojít k úniku kyselin mimo oblast VP 6. Proto ve vzdálenosti asi 100 m od VP 6 byla vybudována tzv. bariéra, což je řada velkoprofilových vrtů, jdoucích souběžně s vyluhovacím polem. Do těchto vrtů měla být vtlačena turonská voda, čímž by se v těchto místech zvedla hladina spodní vody a zabránilo se tak pronikání kyseliny přes bariéru. Po vyvrtání bariéry však nebylo k této instalováno potrubí, čímž prakticky bariéra nebyla v provozu. Jejím nepoužíváním došlo částečně i k zanesení vrtů.

Koncem roku 1975 nebo začátkem roku 1976 byl projeven zájem, kde se vlastně nachází čelo kyseliny z VP 6. Byly proto dva vrty bariéry vyčištěny a zjištěno, že kyselina pronikla již do bariéry a i za ni. Po provedení dalších vrtů směrem k dolu I se zjistilo, že kyselina se nachází již 800 m od VP 6. Tím došlo k velmi vážnému ohrožení dolu I, neboť je zde reálné nebezpečí, že se kyselina dostane až do pole dolu I a zabráni tak další činnosti na tomto dole. Za daného stavu již v současné době vznikla velká národohospodářská škoda, neboť podle provedených

výpočtů se spolu s kyselinou dostalo z VP 6 do netěženého prostoru kolem 80 t kovu. Kyseliny se v tomto prostoru nachází asi za 20 mil. Kčs.

Dle Pramene činí postup kyseliny z VP 6 měsíčně 50 - 60 m. Vzniklá havárie má být řešena tak, že na pláži jezera, které odděluje VP 6 a důl I, jsou prováděny vrty, do kterých bude vtlačován roztok alkálií, tak aby došlo k neutralizaci kyseliny. Výsledek je však velmi nejistý, neboť podle Pramene dojde při vzniklé reakci k vysrážení a ucpání vrtů.

K celé situaci se Pramen vyjadřuje, že vyluhování kovu je sice způsob na první pohled velmi moderní, avšak velmi pofiderní. Tento způsob těžby prosadil bývalý generální ředitel Karel BOČEK, který se údajně koncem roku 1967 (1968) vsadil, že během dvou zbývajících měsíců do konce roku vytěží touto metodou 500 kg kovu. To se mu povedlo a otevřelo to tak volné pole chemickému vyluhování. Nezvážilo se však, že tento způsob těžby je nevyzkoušen a může přinést celou řadu problémů. Např. původně se předpokládalo, že vyluhovací pole budou mít životnost cca 8 let. Za tuto dobu bude s účinností kolem 90 % kov z vyluhovaného bloku vytěžen. Později však došlo na základě získaných zkušeností k prodlužování činnosti VP na 12, 15 let a v současné době až na 18 let. Dále bylo zjištěno, že v zemi zůstává kolem 50 % kovu, který nelze vytěžit. Na některých místech bylo dokonce zjištěno více kovu, než tam bylo před zahájením vyluhování. Příčinou toho je to, že není možno sledovat pohyb kyselin v hornině a případné usazování kovu v místech geologických poruch. Velmi vážným nedostatkem je i to, že vyluhování bylo zahájeno i na takových místech, kde bylo možno bez nebezpečí provádět klasickou hornickou těžbu, jako např. v oblasti Kasáren.

Celou příčinou situace, která vznikla, je dle Pramene to, že nebyl splněn státní úkol. Dokonce i takto vzniklá havárie, kterou však vedení k. p. UD Hamr nechce označit jako havárii, neboť by se musela intenzivně řešit, má být hrazena právě na úkor rozpočtu na státní úkol, i když s výzkumem nemá nic společného.

Závažný vliv na to má i ta skutečnost, že vedení k. p. UD Hamr je ze strany GŘ ČSUP tlačeno na to, aby plnilo plán za oblasti, které plán neplní. Zejména se jedná o oblast Příbram, kde dochází v posledním období ke snižování těžby. Proto je na Hamru kov těžen bez ohledu na možné následky a bez patřičného zajištění.

2./ Zpráva hovoří o úniku kyseliny z oblasti VP 6 a o možných následcích na další činnost. Dále se zabývá příčinami vzniklé situace.

3./Dokumentováno nebylo.

4./ Zpráva se postupuje vedení XI, S-FMV k informaci. Dále se předává na O-StB Česká Lípa k jejich informaci a provedení dalších opatření.

5./ 0

6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť se kryje s poznatky získanými jinou cestou.

Oper. orgán: por. Šnajdr M.²⁾

Náčelník 1. oddělení 3. odboru
XI. Správy FMV
npor. Hořejš Jos.³⁾

Součást: XI. Správa FMV

Odbor: 3. odd. 1

Operat. pracovník: por. Šnajdr M.

Získal: kandidát

Č. svazku: 11839, **kr. jméno** JIRKA

Číslo jednací: E-002006/3176

Výtisk čís. 4

Počet listů: 2

Přílohy: 0

Rozdělovník: vyhotov. 5x

1x SAIO

1x O-StB Česká Lípa cestou

3. odb. S-StB Ústí n. Lab.

3x XI. S-FMV-11839,11529,

s. Kaňka

V Příbrami dne 12. 11. 1976

PŘÍSNĚ TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 44/76

Stručně podstatu poznatku:

Únik kyselin na k. p. Uranové doly Hamr - další poznatky k situaci.

Schůzka konána dne 8. 11. 1976

Popisovaná událost se
stala koncem října 1976

Místo schůzky:

veřejná místnost

Spoluprac. zprávu získal:

Serióznost spolupracovníka:

je prověřován

Zpráva se vztahuje:

k problematice

Pramen zprávy: popis. události se aktivně účastnil

1./ 27. nebo 28. 10. 1976 zasedala na k. p. UD Hamr koordinační komise. Předsedou této komise byl HAAS. V této komisi byl předložen návrh na zajištění likvidace úniku kyselin z vyluhovacího pole č. 6 a to pomocí tzv. neutralizační bariéry.

Vedením k. p. UD Hamr, společně s HAASEM je prosazováno, likvidovat tuto havárii v rámci státního úkolu. I když většina přítomných s tímto návrhem nesouhlasila, jednak proto, že není vypracován projekt, ale zejména proto, že by stát opět zaplatil značné peníze za nedbalost závodu, jak tomu již jednou bylo při zatopení dolu I a II, ing. STEHLÍK sdělil, že to projedná s předsedou ČSKAE (Československá komise pro atomovou energii) NEUMANEM.

Dále STEHLÍK prosazoval, aby byla tato havárie přijata jako tzv. vnitřní havarijní stav. Dle Pramene to znamená, že vedení UD Hamr dělá vše proto, aby se celá záležitost co nejdříve utuhlala. Situace v současné době vypadá tak, že kyselina stále postupuje a byla již zjištěna na vrtu č. 23, který se nachází asi 850 m od VP 6.

Dělá se intenzivně na neutralizační bariéře. Pět vrtných souprav zde vrtá vrty ve vzdálenosti 50 m od sebe. HAAS, který jako vedoucí výzkumného úkolu navrhl tento způsob

likvidace a o němž tvrdí, že situaci vyřeší, se však na druhé straně neoficiálně vyjadřuje, že v úspěch vůbec nevěří.

Na Pramen a vůbec na řadu dalších osob to dělá takový dojem, že se něco dělá, aby se mohlo před nadřízenými orgány vykázat, že všechny síly jsou vrženy na plnění úkolů, avšak již předem se ví, že to je zbytečná práce.

2./ Zpráva hovoří o situaci, která vznikla únikem kyselin z VP 6, jakož i snaze vedení prosadit likvidaci této havárie za státní peníze v rámci výzkumného úkolu a celou situaci před vyššími orgány zkreslit.

3./ Dokumentováno nebylo.

4./ Zpráva se předává k informaci O-StB Česká Lípa. Dále bude využita k provedení dalších opatření ze strany XI. S-FMV na GŘ ČSUP Příbram.

5./ ing. HAAS - nutno ztotožnit na UD Hamr

ing. STEHLÍK - - ” -

6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť se shoduje s poznatky získanými jinou cestou.

Vypracoval: por. Šnajdr M.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru

XI. Správy FMV

npor. Hořejš Jos.

Součást: XI. Správa FMV
Odbor: 3. odd. 1.
Operat. pracovník: por. Šnajdr M.
Získal: kandidát
Č. svazku: 11839, **kr. jméno** JIRKA
Číslo jednací: E-002095/31-76

Výtisk čís.: 2
Počet listů: 2
Přílohy: 0
Rozdělovník: vyhotoveno 5x
1x SAIO
3x XI. S-FMV, sv. č. 11529
11839, s. Kaňka
1x S-StB Ústí n. Lab., 3. odb.
V Příbrami dne 25. 11. 1976
PŘÍSNĚ TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 46/76

Stručně podstatu poznatku:

Únik kyselin na k. p. Uranové doly Hamr - další informace.

Schůzka konána dne 22. 11. 1976

Místo schůzky: veřejná místnost

Serióznost spolupracovníka:

je prověřován

Popis. událost se stala dne: 1973 - 1976

Spoluprac. zprávu získal:

z vlastní iniciativy

Zpráva se vztahuje:

k problematice

Pramen zprávy: popis. události se aktivně účastnil

1./ Pramen sdělil, že se podílel na vypracování informace o situaci, zaviněné únikem kyselin z Vrtného pole 6 na k. p. Uranové doly Hamr. O vypracování této informace požádalo Ministerstvo vnitra Fed. ministerstvo paliv a energetiky. FM PaE to zase zadalo na GŘ ČSUP Příbram. Kromě informace pro FMV GŘ ČSUP dále vypracovalo podobnou informaci pro samotné FM PaE.

I když se v obou zprávách hovoří o vzniklé situaci a její příčině, t.j. úniku kyseliny, jakož i o možném nebezpečí ohrožení další činnosti na dole I, vyhýbají se obě zprávy škodám, které vznikly bezprostředním únikem kyselin mimo kontury VP 6. Zde mimo škody na kyselinách (cca 20 mil. Kčs) došlo k úniku kovu, který podle výpočtů činí 140 t v hodnotě 80 mil. Kčs. Podle Pramene je to však pravděpodobně podhodnoceno, neboť ztráty odhaduje na cca 250 t.

O tomto úniku pojednává zpráva v rámci státního úkolu B/4, která byla na UD Hamr zpracována v září 1976. Tato zpráva konkrétně hovoří o objemech uniklé kyseliny i kovu v období r. 1973 až září 1976. Jedná se o zprávu PT charakteru, uloženou v tajném archivu na k. p. UD Hamr. Byla zpracována v říjnu 1976 a předložena s další zprávou, pojednávající o návrhu neutralizační bariéry, koordinační komisi, která však tyto zprávy nepřijala.

Na nebezpečí možného úniku kyselin z VP 6 bylo poukazováno již v roce 1973, kdy byla zdůvodněna hydraulická bariéra nejen nutností udržení hladiny cenomanské vody, ale i únikem obohaceného kovu (17 %). Tato zpráva byla vypracována v rámci zprávy ročního výzkumného úkolu P-09125-012-3/4. Zpráva byla předložena koordinační komisi, která ji přijala a doporučila vedení k. p. UD Hamr k realizaci.

Ke hrazení vzniklé situace, resp. nákladů na další opatření, jež mají zabránit dalšímu úniku kyseliny a jejímu postupu k oblasti dolu I, a které jsou prozatím odhadovány na cca 4,5 mil. Kčs, Pramen sdělil, že 16. 11. 1976 přijel na Hamr předseda ČSKAE, NEUMAN a s ředitelem STEHLÍKEM projednával hrazení z fondu výzkumného úkolu. ČSKAE nemá proti tomu námitek, neboť tímto výdajem splní investice. Na FM PaE jsou však kritické hlasy, že není možné, aby stát platil za to, co vlastní nedbalostí zavinili pracovníci UD Hamr.

2./ Zpráva hovoří o tom, že vedení k. p. UD Hamr bylo již v minulosti upozorňováno na to, že by mohlo dojít k úniku kyselin z VP 6. Dále hovoří o tom, že vedení k. p. UD Hamr se společně s GŘ ČSUP vyhýbá otázce škody, vzniklé únikem kovu.

3./ Dokumentováno nebylo.

4./ Zpráva bude použita k dalšímu rozpracování objasňovaného případu. Pramen byl úkolován k tomu, aby získal dokumentační materiál.

5./ STEHLÍK, NEUMAN - osoby známé

6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť se shoduje s poznatky získanými jinou cestou. Rovněž Pramen je možno označit jako hodnověrnou osobu.

Operativní orgán: por. Šnajdr M.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru

XI. Správy FMV

npor. Hořejš Josef

Součást: XI. Správa FMV

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: por. Šnajdr M.

Získal: agent

Č. svazku: 11839, **kr. jméno** JIRKA

Číslo jednací: E-00313/31-77

Výtisk čís.: 3

Počet listů: 2

Přílohy: 0

Rozdělovník: vyhotoveno 5x

1x SAIO

3x XI. S-FMV, sv. č. 11839
11529, s. Kaňka

1x S-StB Ústí n. Lab. 3. odb.

V Příbrami dne 21. 2. 1977

PŘÍSNĚ TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 9/77

Stručně podstatu poznatku:

Únik kyselin z VP 6 na k. p. Uranové doly Hamr - vznik, vývoj a současný stav této situace.

Schůzka konána dne: 10. 1., 14. 2. 1977

Popis. událost se stala dne: 1973 - 1977

Místo schůzky:

veřejná místnost

Spoluprac. zprávu získal:

po úkolování

Serióznost spolupracovníka:

je prověřován

Zpráva se vztahuje: k rozprac.

v oper. svazku k problematice

Pramen zprávy: přečtením dokumentu

popis. události se aktivně účastnil

1./ Pramen při schůzce uskutečněné dne 10. ledna 1977 předložil písemné materiály, v nichž je poukazováno na nebezpečí úniku kyselin z VP 6 a ohrožení dolu I, dále je v nich konstatováno, že k úniku již došlo. Jsou navrhována opatření k likvidaci atd. Konkrétně se jedná o následující dokumenty a z nich vyplývající situaci:

- a) Zápis z jednání hlavní koordinační komise z dubna 1973 (za rok 1972), v němž se doporučuje vybudovat hydraulickou bariéru, neboť bylo zjištěno, že vlivem čerpání důlních vod z dolu I, dochází ke ztrátám obohaceného roztoku směrem k dolovému poli a dochází tak ke ztrátám kovu.
- b) Zpráva o hydraulické bariéře - oponentní rada závěrem konstatuje, že řešitelská organizace nezajistila podmínky pro zdárné řešení problematiky (přívod cenomanské vody) a vzhledem k důležitosti řešení pro další koexistenci obou systémů těžby naléhavě žádá vedení o. z. Uranové doly Hamr a zajištění dalšího řešení.
- c) Zápis z provozního rozboru na o. z. UD Hamr za IV. čtvrtletí 1974 konaného dne 30. 1. 1975 na GŘ ČSUP Příbram - technický odbor požaduje, aby o. z. UD zajistil přívod cenomanské vody k vrtům projektované hydraulické bariéry.

d) Oponentní posudek, vypracovaný ing. J. ŠVASTOU: "...únik kyselých roztoků z vyluhovacího pole č. 6, známý již od roku 1973, se proti původním předpokladům podstatně zvýšil a vyvolal nutnost řešení téměř havarijní situace, kdy v úseku mezi polem VP 6 a dolem I dochází nejen k úniku, ale i k přímému ohrožení bezpečného provozu na dole I..."

Dle Pramene bylo tedy již v počátcích poukazováno některými pracovníky o. z. UD Hamr na možné nebezpečí, kterému mělo být zabráněno vytvořením tzv. hydraulické bariéry. Tato však nesplnila svůj účel, neboť z důvodu liknavosti vedení o. z. UD Hamr nebyla včas zajištěna cenomanská voda (údajně pro nedostatek přírodního potrubí). Později, po zjištění, že kyselina pronikla již za hydraulickou bariéru, byl ing. HAASEM podán návrh na vybudování neutralizační bariéry. Jmenovaný však zastával neoficiální stanovisko, že toto řešení stejně nezabrání pokračovat kyselině směrem k dolu I. To se také skutečně stalo a v současné době byla zjištěna kyselina již za hranicí neutralizační bariéry a to asi v polovině jezera.

Vedení o. z. UD Hamr, jakož i samotné GR ČSUP Příbram, se dle Pramene do současné doby vyhýbalo tomu, aby oficiálně přiznalo, že mimo únik kyselin v hodnotě cca 20 mil. Kčs, došlo k podstatně vyšším ztrátám, zaviněným únikem kovu. Tato ztráta má činit již přes 100 tun kovu. Koncem roku 1977 mělo být dále připravováno k těžbě jižní pole dolu I. Vzhledem k situaci, nebude již možno toto pole rozfárat.

Federální min. paliv a energetiky si vyžádalo zprávu o celé situaci. V této zprávě mimo jiné žádá, aby bylo uvedeno, jaké množství kovu skutečně uniklo. Dle Pramene je možné, že vedení o. z. UD Hamr společně s ČSUP Příbram se pokusí skutečné číslo snížit, a tím postavit tuto havarijní situaci do méně důležité role.

2./ Zpráva hovoří o tom, že vedení o. z. UD Hamr bylo v minulosti již několikrát písemně upozorňováno na nutnost řešení situace. Situaci však podcenilo a požadovaná opatření provádělo liknavě.

3./ Poznatek je dokumentován kopiemi zpráv koordinační komise a oponentním posudkem. Poznatky, resp. tyto písemné materiály však byly získány agenturní cestou a bez řádné legalizace je nelze použít bez nebezpečí dekonspirace agentury. V případě nutnosti použití těchto dokumentů je však možnost jejich legalizace.

4./ Zpráva bude použita pro další rozpracování tohoto případu.

5./ 0

6./ Poznatek hodnotím jako hodnověrný, neboť se kryje s poznatkem, získanými jinou cestou a dále je podložen dokumentací.

Oper. orgán: por. Šnajdr M.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru

XI. Správy FMV

mpor. Hořejš Josef

Součást: XI. Správy FMV

Výtisk čís.: 2

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: por. Šnajdr M.

Získal: agent

Č. svazku: 11536, **kr. jméno:** JAROUŠEK

Číslo jednací: E-0514/31-77

Počet listů: 3

Přílohy: 0

Rozdělovník: vyhotoveno 5x

1x SAI0

3x XI. S-FMV, sv. č. 11529

11536, s. Kaňka

1x O-StB Č.Lípa, cestou 3.

odb. S-StB Ústí n. Lab.

V Příbrami dne 28. 3. 1977

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 18/77

Stručně podstatu poznatku:

Ohlasy na zastavení vrtných prací, prováděných pro chemickou těžbu na k. p. Uranové doly Hamr.

Schůzka konána dne 28. 3. 1977

Místo schůzky:

terén

Serióznost spolupracovníka:

prověřený

Popis. událost se stala dne: 24. 3. 1977

Spoluprac. zprávu získal:

po úkolování

Zpráva se vztahuje:

k problematice

Pramen zprávy: byl u popisované události

1./ Pramen sdělil, že na základě usnesení vlády o ochraně životního prostředí, bylo FM PaE rozhodnuto s okamžitou platností zastavit všechny vrtné práce, prováděné pro chemickou těžbu uranu na k. p. Uranové doly Hamr. Povoleny budou pouze udržovací vrty. Řediteli k. p. UD Hamr, ing. STEHLÍKOVI bylo písemným příkazem, který vydal gen. ředitel ČSUP, ing. NOVÝ, nařízeno zastavit všechny vrtné práce.

Dle Pramene vládne jak na GŘ ČSUP Příbram, tak i na k. p. UD Hamr značné překvapení, neboť nikdo z vedení nepředpokládal, že situace na Hamru byla vyřešena takovýmto rezolutním nařízením. Řadou lidí, zejména ze strany GŘ ČSUP je toto nařízení přijímáno kladně, zejména proto, že za ně řeší složitou situaci, která na k. p. UD Hamr je. Samotné GŘ ČSUP Příbram totiž nebylo plně schopné zaujmout k Hamru jednoznačné stanovisko a situaci řešit. Na GŘ ČSUP je např. hovořeno, že konečně bude muset STEHLÍK někoho poslechnout, protože si už dělal na Hamru co chtěl. Obcházal GŘ ČSUP prostřednictvím svých známých, které má na MPaE a ve vládě, a s jejich pomocí prosazoval některé věci údajně i proti GŘ.

Technický ředitel, ing. OPLT se k nařízení vyjádřil v tom směru, že je to stejně přechodné, aby se uklidnila veřejnost. Až bude třeba rudy, tak se zase vrátí vše do starých kolejí. Že ti na Hamru už budou vědět, jak to udělat, aby se nemohl plnit za takovéto situace plán.

Podle Pramene jistě k tomuto nařízení zaujme velmi negativní stanovisko i ředitel GP-UP Liberec, ing. POKORNÝ. GP-UP se totiž značnou měrou podílí na vrtných pracích, na Hamru prováděných. Jedná se o vrtné práce v hodnotě cca 73 mil. Kčs ročně.

Podle prozatímního rozhodnutí GŘ ČSUP budou na k. p. UD Hamr prováděny vrtné práce pouze udržovací, ev. obnovovací. Bylo zjištěno, že cca 1200 vrtů není v provozu. Z toho 800 vrtů je provozně odstavených (jedná se o nepoužívané vrty, schopné provozu), 400 vrtů bude nutno převrtat. Zmíněných 1200 vrtů je vedeno jako vrty havarované a to podle nařízení, že vrty starší 3 měsíce se považují za havarované. Toto však neodpovídá pravdě, neboť zmíněných 800 vrtů bylo po odvrtání zaplaveno, neboť je nebylo možno okamžitě využít. Sov. strana o tomto dostala zkreslené informace a pravděpodobně se domnívá, že všech 1200 vrtů je provozu neschopných.

- 2./ Zpráva hovoří o ohlasech na nařízení vlády a MPaE k zastavení vrtných prací na k. p. UD Hamr.
- 3./ Dokumentováno nebylo.
- 4./ Zpráva se předává k informaci.
- 5./ ing. OPLT Jindřich, nar. /.../1927, zaměstnán na GŘ ČSUP Příbram jako výrobně technický ředitel, bytem Příbram /.../
ing. STEHLÍK Jaroslav - osoba známá
- 6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť byla získána prověřeným spolupracovníkem.

Oper. orgán: por. Šnajdr Mil.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru
XI. Správy FMV
npor. Hořejš Josef

Odbor: 3. odd. 1.
Operat. pracovník: por. Šnajdr M.
Získal: agent
Č. svazku: 11839, **kr. jméno** JIRKA
Číslo jednací: E-0765/31-77

Počet listů: 2
Přílohy: 0
Rozdělovník: vyhotoveno 4x
1x SAIO
3x XI. S-FMV, sv. č. 11839
11529, s. Kaňka

V Příbrami dne 11. 5. 1977

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 28/77

Stručně podstatu poznatku:

Postup kyselin k dolu č. I k. p. Uranové doly Hamr - poznatky, sdělení.

Schůzka konána dne:
2. 5. 1977, 10. 5. 1977

Místo schůzky:
terén

Serióznost spolupracovníka:
je prověřován

Popis. událost se stala dne:
duben 1977

Spoluprac. zprávu získal:
po úkolování

Zpráva se vztahuje:
k problematice

Pramen zprávy: byl u popisované události

1./ Pramen sdělil, že na třech vrtech neutralizační bariéry, která byla na k. p. UD Hamr vybudována, aby se zabránilo dalšímu pronikání kyselin z vyluhovacího pole č. 6, bylo zjištěno, že kyselina již touto bariérou proniká a směřuje dále k dolu I. Byla naměřena kyselost PH 5. Tato skutečnost byla vedením k. p. UD Hamr zamlčována. Protože se však o tom již hovořilo na různých místech, vedení UD Hamr oficiálně sdělilo GŘ ČSUP, že přes všechna opatření postup kyseliny pokračuje.

Podle předběžných hydraulických výpočtů, při kterých bylo vycházeno ze zkušenosti s VP č. 6, bylo zkonstruováno, že z VP 5, kde rovněž uniká kyselina, zasáhla tato kyselina plochu asi 10 ha. Tato zakyselená plocha se však nachází podstatně blíže dolu I, než kyselina z VP 6. Rozsah úniku kyselin z VP 5 však není možno prověřit a sledovat. Kontrolní vrty nebyly provedeny, neboť terén je nevhodný (jezero a bažiny).

2./ Zpráva hovoří o nebezpečí zakyselení dolu I kyselinami z VP 5.

3./ Dokumentováno nebylo.

4./ Zpráva se postupuje na O-StB Česká Lípa k informaci.

5./ 0

6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť souhlasí s poznatky, získanými jinou cestou.

Vypracoval: por. Šnajdr M.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru
XI. Správy FMV
npor. Hořejš Josef

Součást: XI. Správa FMV

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: por. Šnajdr M.

Výtisk čís.: 2

Počet listů: 3

Přílohy: 0

Získal: agent

Č. svazku: 11839, **kr. jméno** JIRKA

Číslo jednací: E-001394/3-1-77

Rozdělovník: vyhotoveno 5x

1x SAIO

3x XI. S-FMV, sv. č. 11529,
11839, s. Kaňka

1x O-StB Česká Lípa cestou

S-StB Ústí n. Lab. 3. odbor

V Příbrami dne 7. 7. 1977

PŘÍSNĚ TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 39/77

Stručně podstatu poznatku:

Chemická těžba na k. p. Uranové doly Hamr - poznatky k situaci.

Schůzka konána dne:

20. 6., 4. 7. 1977

Místo schůzky: terén

Serióznost spolupracovníka:

je prověřován

Popis. událost se stala dne:

červen, červenec 1977

Spoluprac. zprávu získal:

po úkolování

Zpráva se vztahuje:

k problematice

Pramen zprávy: přečtením dokumentu

1./ Pramen sdělil, že na k. p. UD Hamr byla zpracována zpráva o programu intenzifikace chemického způsobu dobývání. Zpráva je z 10. 6. 1977 a je podepsána ředitelem UD Hamr, ing. STEHLÍKEM. Zprávu zpracoval HAAS a další pracovníci chemické těžby.

V ekonomické části této zprávy jsou vytýčeny 4 varianty chemické těžby a to:

1. varianta - režim bez intenzifikace a rozšiřování plochy VP.
2. varianta - režim s intenzifikací a bez rozšiřování plochy.
3. varianta - režim bez intenzifikace a s rozšiřováním ploch při dodržování stabilní výše těžby.
4. varianta - režim s intenzifikací a s rozšiřováním plochy.

K tomu byla zpracována tabulka, v níž ve 4 variantách jsou uvedeny vypočtené náklady na 1 kg kovu, a to od roku 1978 do roku 1985. Z této tabulky vyplývá, že zatím co v roce 1978 náklady na získání 1 kg kovu při variantě 1 jsou nižší než při variantě 4, tak již v roce 1980

dojde k vyrovnání, a v pozdějších letech pak budou náklady při chemické těžbě 4. variantou značně levnější než v 1. variantě.

Dle Pramene se tedy HAAS, STEHLÍK a další pracovníci UD Hamr snaží dát najevo, že usnesení vlády o omezení chemické těžby, resp. zákaz dalšího rozšiřování chemických polí je unáhlené a nesprávné, že i koncepce intenzifikace chemické těžby bez rozšiřování ploch vyluhovacích polí je nesprávná, že plnění uložených úkolů v těžbě kovu nebude možno v budoucnosti splnit, pokud nedojde ke zrušení vládního nařízení.

Podle Pramene však provedený výpočet nákladů na získání 1 kg kovu není objektivní. Příčinou je to, že zatím neexistuje přepočítávací koeficient mezi náklady na získání 1 kg kovu hornickou těžbou a získání 1 kg kovu chemickou těžbou. Proto zastánci chemické těžby zkreslují skutečné náklady, resp. snižují skutečné náklady na chemickou těžbu. To se projevuje např. i v tom, že do plánovaných nákladů u chemické těžby nebyla do těchto zahrnuta tzv. velká hydraulická bariéra, která bude stát cca 35 - 40 mil. Kčs. Tyto náklady musí být zahrnuty do investic. Do projektu však zatím není zahrnuta proto, že není dosud rozhodnuto, jakým způsobem budou náklady na ni rozděleny mezi chemickou a hornickou těžbu. I když chemická těžba měla učinit všechna opatření, nebo nedošlo [neboť došlo? pozn. aut.] z její strany k ohrožení klasického hornického způsobu těžby. Proto se vedení hornického úseku brání zahrnout i část nákladů na vytvoření hydraulické bariéry do svých investic. Rovněž Projektový ústav UP Ostrov n. Ohří dosud nevypracoval projekt na výstavbu hydraulické bariéry.

Velmi špatná je dále situace v plnění státního výzkumného úkolu P-09 125012, který měl za úkol jednoznačně stanovit způsob dobývání uranu na hamerském ložisku.

Byla zpracována celková zpráva pro hlavní koordinační komisi, kterou má být předložena hlavní oponentní radě, neboť se bude provádět oponentura tohoto státního úkolu. Ve zprávě, která byla ve spolupráci výzkumných pracovníků UD Hamr zpracovávána na GR ČSOP se nadhodnocuje výzkumná činnost a její výsledky. Např. v odstavci o úniku roztoku z VP 6 (tento únik na základě možných následků později vedením UD Hamr vyhlášen jako havárie. Negativně se v budoucnu projeví při otvírce pole dolu I) je uvedeno, že na základě tohoto úniku byly získány unikátní poznatky v celosvětovém měřítku. Nikde však podle Pramene není psáno, že na nebezpečí úniku roztoků z VP 6 bylo poukazováno, a že k úniku došlo jedině proto, že toto nebezpečí bylo vedením UD Hamr podceňováno a nařízená opatření nebyla provedena. (viz AZ č. 9/77, ve které jsou uvedeny materiály toto potvrzující).

Pramen při další schůzce sdělil, že na FM PE bylo o této zprávě jednáno a některé věci se staly předmětem bouřlivé diskuse, což tvůrce této zprávy silně překvapilo, protože počítal s tím, že proti zprávě nebudou žádné námitky, a že bude přijata tak, jako všechny předcházející.

2./ Zpráva hovoří o perspektivách chemické těžby na UD Hamr, při čemž řada pracovníků UD Hamr se snaží různými způsoby dokázat, že rozhodnutí vlády o zákazu rozšiřování dalších ploch pro chemickou těžbu je nesprávné.

3./ TS předložil výpis z ekonomické části programu intenzifikace chemického způsobu dobývání.

4./ Zpráva se předává k informaci a provedení dalších opatření.

5./ HAAS, STEHLÍK - osoby známé.

6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť je podložena fakty. Vzhledem k tomu, že je však nebezpečí dekonspirace Pramene, je nutno s poznatky zacházet uváženě.

Oper. orgán: por. Šnajdr Mil.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru
XI. Správy FMV
npor. Hořejš Josef

Součást: XI. správa FMV

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: por. Šnajdr M.

Získal: agent

Č. svazku: 11839, **kr. jméno** JIRKA

Číslo jednací: E-01457/3177

Výtisk čís.: 3

Počet listů: 2

Přílohy: 0

Rozdělovník: vyhotoveno 5x

1x SAIO

3x XI.S-FMV, s. Kaňka,

sv. č. 11529, 11839

1x O-StB Česká Lípa cestou
S-StB Ústí n. Lab, 3. odbor
V Příbrami dne 12. 9. 1977
TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 46/77

Stručně podstatu poznatku:

Situace na k. p. Uranové doly Hamr - poznatky, sdělení.

Schůzka konána dne:

8. září 1977

Místo schůzky:

veřejná místnost

Serióznost spolupracovníka:

prověřený

Popis. událost se stala dne:

srpen, září 1977

Spoluprac. zprávu získal:

po úkolování

Zpráva se vztahuje:

k problematice

Pramen zprávy: popis. události se zúčastnil

1./ Pramen sdělil, že na základě nařízení vlády o omezení chemické těžby na UD Hamr, jednalo vedení k. p. UD Hamr a GŘ ČSUP v rámci koordinační komise o vývoji situace a dalších potřebách. Hlavním předmětem jednání bylo získání povolení k opracovávání vrtného pole č. 10. Jedná se o pole, které bylo připraveno pro těžbu a v důsledku nařízení vlády nemělo být již dále exploatováno. Tím však došlo k takové situaci, že nebylo kam odvádět vyčerpané a kovu zbavené roztoky z VP č. 6. Pro dokreslení situace k tomu Pramen uvádí, že prakticky není možno omezit těžbu, neboť kyselina, která je z jednoho vrtného pole vyčerpána a prošla úpravou, kde z ní byl získán uran, se vhání do nových vrtných polí. Mimo to je kyselina stále více nasycována různými minerálními látkami. V podstatě to znamená, že dojde-li k zastavení těžby na jednom VP (v tomto případě na VP 6, kde se začíná s omezováním), je nutno vybudovat další VP. Koordinační komise povolila zakyselení VP 10 a prosadila toto i na FMPE. Na k. p. UD Hamr se mezi vedoucími pracovníky nyní hovoří v tom směru, že tímto povolením prakticky dochází k ústupkům ze strany FMPE ve prospěch dalšího rozvoje chemické těžby na Hamru. Zejména i proto, že plán těžby uranu na UD Hamr bude v letošním roce značně překročen, na čemž se většinou podílí chemická těžba.

Jinak k vlastní situaci na VP č. 6 Pramen sdělil, že kontrolními vrty bylo zjištěno, že kyselina pronikla neutralizační bariérou a nachází se již na druhém břehu hamerského jezera. Tím se potvrdil neoficiální názor ing. HAASE, který se ke své vlastní projekci neutralizační bariéry vyjádřil v tom směru, že to stejně nebude k ničemu dobré, ale že když se od nich vyžaduje ze strany GŘ ČSUP Příbram nějaká činnost, tak že tedy bude. Dle Pramene se situace vyřeší tím, že dojde k pozvolné likvidaci VP č. 6 tím způsobem, že z tohoto VP budou odčerpávány kyseliny a VP již nebude zakyselováno. Je však nutno zvýšit kapacitu čerpacích zařízení.

- 2./ Zpráva hovoří o situaci v chemické těžbě na k. p. UD Hamr.
- 3./ Dokumentováno nebylo.
- 4./ Poznatek se předává k informaci.
- 5./ 0
- 6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť se kryje s poznatky získanými jinou cestou.

Oper. orgán: por. Šnajdr Mil.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru
XI. správy FMV
npor. Hořejš Josef

Součást: XI. S-SNB

Odbor: 3. odd.1

Operat. pracovník: npor. Šnajdr M.

Získal: agent

Č.svazku: 11839, **kr. jméno** TS JIRKA

Číslo jednací: E-01222/31-80

Výtisk čís.: 1

Počet listů: 2

Přílohy: 0

Rozdělovník:

1x XI.S-SNB, sv. č. 11529

1x XI.S-SNB, sv. č. 11839

1x XI. S-SNB, s. Kaňka

1x S-StB Ústí n. Lab.

3. odb. 4. odd.

V Příbrami dne 5. června 1980

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 24/80⁴⁾

Stručně podstatu poznatku:

Situace v oblasti chemické těžby uranu na k. p. Uranové doly Hamr - informace.

Schůzka konána dne 26. 5. 1980

Popis. událost se stala dne: květen 1980

Místo schůzky: terén

Spoluprac. zprávu získal:

Serióznost spolupracovníka:

po úkolování

prověřený

Zpráva se vztahuje: k problematice

Pramen zprávy: popis. události se aktivně účastnil

1./ Pramen sdělil, že mezi řadou pracovníků k. p. UD Hamr pracujících na chemické těžbě, se hovoří o tom, že během 3 - 4 týdnů může dojít k vážné havárii na kontrabariéře mezi vyluhovacími poli VP 5, VP 6 a dalšími, a dolem hlubinné těžby č. I. V případě havárie dojde k pronikání kyselin do důlního pole dolu I, což by se negativně odrazilo v těžbě uranu na tomto dole.

Příčinou havárie může být havarijní stav čerpadel, čerpajících kyselé roztoky z vrtů kontrabariéry a dále velmi zkorodované potrubí. I přes oficiální tvrzení vedoucích pracovníků k. p. UD Hamr, jmenovitě ing. PAŘÍZKA a ing. MARŠÁLKA, kteří tvrdí, že situace je pod kontrolou a že kyseliny do oblasti dolu I nepronikají, se situace den ode dne zhoršuje a v oblasti likvidace roztoků uniklých z vyluhovacích polí je takřka havarijní stav.

Pramen dále sdělil, že situace je tak závažná, že i přes postoj vedoucích pracovníků k. p. UD Hamr vše zatajit, se rozhodli někteří pracovníci chemické těžby a hydrogeologie vystoupit s kritikou situace na česko-ruské komisi.

2./ Zpráva hovoří o nebezpečí možné havárie na kontrabariéře chemické těžby na k. p. UD Hamr.

3./ Dokumentováno nebylo.

4./ Zpráva se postupuje k informaci a prověření.

5./ ing. PAŘÍZEK Bedřich, ing. MARŠÁLEK - nutno ztotožnit.

6./ Vzhledem k osobě Pramene hodnotím zprávu jako hodnověrnou.

Oper. orgán: npor. Šnajdr Mil.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru

kpt. Josef Hořejš

Součást: XI. S-SNB

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: npor. Šnajdr M.

Získal: agent

Č. svazku: 11533, **kr. jméno** VOJTA

Číslo jednací: E-01980/31-80

Výtisk čis.: 1

Počet listů: 1

Přílohy: 0

Rozdělovník:

1x XI. S-SNB, sv. č. 11529

1x XI. S-SNB, sv. č. 11533

1x XI. S-SNB, s. Kaňka

1x S-StB Ústí n. Lab.,

3. odb. 4. odd.

1x SAIO

V Příbrami dne 18. 9. 1980

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 33/80⁵⁾

Stručně podstatu poznatku:

Negativní dopad úniku kyselých roztoků z chem. těžby na důl hornické těžby na k. p. UD Hamr - informace.

Schůzka konána dne 2. 9. 1980

Popis. událost se stala dne: srpen 1980

Místo schůzky:

Spoluprac. zprávu získal:

terén

po úkolování

Serióznost spolupracovníka:

Zpráva se vztahuje:

prověřený

k problematice

Pramen zprávy: náhodně vyslechl

1./ Dne 2. 9. 1980 byl Pramen přítomen rozhovoru pracovníků k. p. UD Hamr (větracích techniků), jejichž jména nezná, s ing. BLACHOVICZEM z GŘ ČSUP Příbram, vedoucím inspektorem pro větrání. V průběhu tohoto rozhovoru pracovníci k.p. UD Hamr sdělili, že na dole III k. p. UD Hamr byla plánována roční těžba 800 000 t horniny, ale vzhledem k tomu, že únikem kyselých roztoků z chemické těžby vyluhovacího pole č. 6 došlo k zakyselení perspektivních bloků, které měly být otevírány k těžbě, bude moci důl III těžít ročně pouze 600 000 t horniny. To se pochopitelně projeví i v menší výtěžnosti uranu.

Dle Pramene tvrzení těchto pracovníků, pokud se zakládá na pravdě, dosti mění situaci, neboť dosud postoj většiny zodpovědných pracovníků jak ze strany vedení k. p. UD Hamr, tak i ze stran GŘ ČSUP Příbram byl takový, že i když se jedná o určité objektivní potíže, tyto nijak neohrozí plnění plánu těžby kovu na UD Hamr.

Dále Pramen uvedl, že na základě jednání zástupce sov. strany s. ČESNAKOVA s gen. ředitelem ČSUP ing. NOVÝM, kdy došlo ze sovětské strany k vytknutí nesprávného počínání v tom, že vyluhovací pole byla zřízena v těsné blízkosti dobývacích polí, a že bylo nutno předpokládat, že může dojít k ohrožení hornické těžby, nařídilo vedení GŘ ČSUP odboru rozvoje ČSUP, konkr. ing. STEHLÍKOVI z GŘ vypracování posudku na to, proč se dostala kyselina do dobývacího pole dolu III. Při rozhovoru ing. STEHLÍKA s Pramenem jmenovaný uvedl, že kdyby mohl, že by si nechal celou situaci posoudit někde u odborníků, kteří nejsou věci ovlivněni, např. na některé vysoké škole, kde se učí hydraulika. GŘ ČSUP že si však tuto myšlenku vůbec nepřipouští, aby se to nechalo někde posuzovat. Ze strany odborníků z Hamru že jsou předkládány k této věci velice primitivní odpovědi.

2./ Zpráva hovoří o negativním dopadu zakyselení dobývacího pole dolu III k. p. UD Hamr na snížení plánované těžby dolu.

3./ Zpráva nahrána na mag. záznam a vytěžena.

4./ Zpráva se postupuje k informaci. Vzhledem k nebezpečí dekonspirace Pramene (úzký okruh přítomných osob), je nutno v případě použití a prověřování postupovat takticky.

- 5./ ing. STEHLÍK Pavel, nar. /.../1947, ved. referent odboru rozvoje oblastí, kandidát KSČ,
bytem Příbram /.../
ing. BLACHOVICZ Jaroslav, nar. /.../1936, vedoucí inspektor větrání GŘ ČSUP
Příbram,
bytem Příbram /.../.
- 6./ Vzhledem k osobě Pramene hodnotím zprávu jako hodnověrnou.

Oper. orgán: npor. Šnajdr Mil.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru
kpt. Josef Hořejš

Součást: XI. S-SNB

Odbor: 3. odd. 1 .

Operat. pracovník: npor.Šnajdr M.

Získal: agent

Č. svazku: 11533, **kr. jméno** VOJTA

Číslo jednací: E01979/31-80

Výtisk čís.: 1

Počet listů: 1

Přílohy: 0

Rozdělovník:

1x XI. S-SNB, sv. č. 11529

1x XI. S-SNB, sv. č. 11533

1x XI. S-SNB, s. Kaňka

1x S-StB Ústí n. Lab.,

3. odb. 1. odd.

1x SAIO

V Příbrami dne 18. 9. 1980

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 34/80⁶⁾

Stručně podstatu poznatku:

Poznatky k situaci na chemické úpravně (CHÚ) Stráž p. Ralskem a některých příčinách neplnění plánu.

Schůzka konána dne: 2. 9. 1980

Popis. událost se stala v: 1980

Místo schůzky:

Spoluprac. zprávu získal:

terén

po úkolování

Serióznost spolupracovníka:

Zpráva se vztahuje:

prověřený

k problematice

Pramen zprávy: byl u popisované události

1./ Pramen sdělil, že podle informací, které získal od řady pracovníků CHÚ Stráž p. Ralskem a pracovníků GŘ ČSUP Příbram, bude plán výroby CHÚ stěží splněn na 80 %, a to se ještě jedná o snížený plán výroby. Jednou ze závažných příčin, které negativně ovlivňují provoz CHÚ je to, že nebyly zvoleny některé vhodné materiály pro použití v kyselém prostředí. Tyto materiály jsou rozežírány kyselinami a v některých případech hrozí i nebezpečí, že dojde k poškození spojů a úniku kyselin do prostoru provozu. Např. lopatky čeříčů jsou po několika dnech z poloviny rozleptány. Toto je vina projekce, neboť nebylo dostatečně vycházeno z poznatků získaných při provozu již existujících chem. úpraven v ČSUP. Aby byla tato situace nějakým způsobem řešena, rozhodlo GŘ ČSUP Příbram, že od firem z KS budou zakoupeny kyselinovzdorné materiály. Poptávka po těchto materiálech má být uskutečněna na Mezinárodním brněnském veletrhu.

Dále Pramen uvedl, že mezi řadou pracovníků ČSUP se hovoří v tom směru, že vedení GŘ ČSUP Příbram bude muset provést nějaká kádrová opatření směrem k vedení CHÚ Stráž. Neoficiálně se na GŘ hovoří, že se bude muset najít někdo, kdo to za všechny "odnese". Údajně by to měl být WÉBR z CHÚ. K tomu jsou však poznámky, že pokud to bude pouze on, bude to nespravedlivé např. vůči vedoucímu odboru cem. těžby a úpravy GŘ ČSUP Příbram, ing. KUNDRÁTOVI a jeho pracovníkům ing. VACULOVI a ing. STAVÁRKOVI, protože tito neobjektivně informovali gen. ředitele ing. NOVÉHO v tom směru, že chemická úpravna je schopna najetí do plného provozu, a že existující nedostatky jsou pouze dílčího charakteru, což jak se dnes ukazuje, není naprosto pravda. Proto by opatření mělo být provedeno i s těmito osobami. Pokud se WÉBRA týká, Pramen uvádí, že byl ze strany některých vedoucích pracovníků GŘ ČSUP protěžován, a že nad ním drželi ochrannou ruku a teď ho chtějí obětovat.

2./ Zpráva hovoří o některých příčinách nepříznivé situace na CHÚ Stráž p. Ralskem a názorech GŘ ČSUP Příbram na řešení situace.

3./ Zpráva nahrána na magnetofonový záznam a vytěžena.

4./ Zpráva se postupuje k informaci.

5./ KUNDRÁT Václav, nar. /.../1934, vedoucí odd. chem. těžby a úpravy GŘ ČSUP Příbram, bytem Příbram /.../.
ing. STAVÁREK Jan, nar. /.../1944, vedoucí technolog GŘ ČSUP, bytem Příbram /.../.
ing. VACULA Richard, nar. /.../1945, vedoucí technolog GŘ ČSUP, bytem Praha 5 /.../.

WÉBR - pracovník CHÚ Stráž p. Ralskem - nutno ztotožnit.

6./ Zpráva byla získána dlouholetým prověřeným TS.

Oper. orgán: npor. Šnajdr M.

Náčelník 1. oddělení 3. odboru

kpt. Josef Hořejš

Součást: XI. správa SNB

Odbor: 3. odd. 1.

Operat.pracovník: npor. Šnajdr M.

Získal: agent Rozdělovník:

Č. svazku: 11533, **kr. jméno** VOJTA

Číslo jednací: E0286/31-81

Výtisk čís.: 1

Počet listů: 1

Přílohy: 0

1x XI. S-SNB, sv. č. 11529

1x XI. S-SNB, sv. č. 11533

1x XI. S-SNB, s. Kaňka

1x S-StB Ústí n. Lab,

3. odbor, 4. odd.

1x SAIO

V Příbrami dne 12. 2. 1981

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 3/81

Stručně podstatu poznatku:

Závažné nedostatky na nově vybudované přečerpávací stanici kyselin na CHÚ Stráž, únik kyselin - informace.

Schůzka konána dne 22. 1. 1981

Popis. událost se stala dne: prosinec 1980

Místo schůzky:

Spoluprac. zprávu získal:

terén

z vlastní iniciativy

Serióznost spolupracovníka:

Zpráva se vztahuje: k problematice

prověřený

Pramen zprávy: popis. události se aktivně účastnil

1./ Pramen se koncem roku 1980 zúčastnil uvádění do provozu přečerpávací stanice kyselin na Chemické úpravně ve Stráži p. Ralskem. K situaci na této přečerpávací stanici uvedl, že je velmi kritická, neboť stanice byla odevzdána do provozu v naprosto nevyhovujícím technickém stavu. Např. Pramen již na první pohled zjistil, že ze stropu přímo prší koncentrovaná kyselina sírová. Toto je mimo jiné způsobeno tím, že většina spojek potrubí netěsní a kyselina vytéká z potrubí přímo na zem. Na dotaz pracovníků obsluhy, kam se tato kyselina ztrácí, neboť nikde není vidět, že by přibývala, bylo odpovězeno, že kyselina prosakuje do země. Na dotaz Pramene, zda jim při stáčení uniklo větší množství kyseliny, bylo obsluhou sděleno, že prý ve dvou případech, dle Pramene však k tomu zřejmě došlo vícekrát.

Dále při provádění kontroly podle výkresové dokumentace bylo zjištěno, že tato nesouhlasí se skutečností. Jinak ze strany pracovníků provádějících kolaudaci byla snaha všechny nedostatky přehlížet a přečerpávací stanici urychleně zkolaudovat. Proto také byla snaha, ke kolaudaci nepřipustit ani pracovníky obsluhy, aby se mohli k současnému stavu vyjádřit. Tito byli vyslechnuti až po zásahu jednoho z členů kolaudační komise.

2./ Zpráva hovoří o závažných nedostatcích na přečerpávací stanici kyselin, což se projevuje únikem kyselin a dále hrozí nebezpečí úrazu pracovníků obsluhy.

3./ Zpráva nahrána na magnetofonový záznam a vytěžena.

4./ Zpráva se postupuje k informaci na S-StB Ústí n. Lab. k prověření a zadokumentování skutečné situace. V případě potvrzení poznatku bude cestou GŘ ČSUP Příbram provedeno opatření k odstranění nedostatků a postižení viníků.

5./ 0

6./ Vzhledem k osobě Pramene hodnotím poznatek jako hodnověrný.

Oper. orgán: npor. Šnajdr M.

VSRS 1. oddělení 3. odboru

kpt. Josef Hořejš

Součást: XI. správa SNB

Odbor: 3. odd. 1.

Operat. pracovník: npor. Šnajdr M.

Získal: agent

Č. svazku: 15352, **kr. jméno** JENDA

Číslo jednací: E-0159/3-1-84

Výtisk čís.: 1

Počet listů: 3

Přílohy: 0

Rozdělovník:

1x XI. S-SNB, sv. č. 11529

1x XI. S-SNB, sv. č. 2845

/s. Kaňka/

1x XI. S-SNB, sv. č. 15352

1x S-StB Ústí n. L., III/4

1x AIPKO

V Příbrami dne 18. 1. 1984

TAJNÉ

ZÁZNAM číslo 1/84

Stručně podstatu poznatku:

Kyselé roztoky z dolu chemické těžby na k. p. UD Hamr a ochrana podzemního dobývání - informace.

Schůzka konána 6. 12. 1983

Popis. událost se stala v: 1983

Místo schůzky:

Spoluprac. zprávu získal:

PB

po úkolování

Serióznost spolupracovníka:

Zpráva se vztahuje:

prověřený

k problematice

Pramen zprávy: popis. události se aktivně účastnil

1./ Na schůzce, uskutečněné dne 6. 12. 1983, byl Pramen vytěžen k situaci na k. p. Uranové doly Hamr, týkající se dalšího postupu kyselých roztoků z dolů chemické těžby /DCHT/ a ohrožování hornické těžby /DHT/ těmito roztoky. K tomuto problému uvedl Pramen následující:

V současné době jsou rozšířeny zakyselené roztoky, uniklé z vyluhovacích polí z ložiska Stráž již k jihozápadnímu okraji ložiska Hamr, které je těženo klasickým hornickým způsobem. Postup kyselých roztoků směrem k ložisku Hamr je rychlejší a nebezpečnější, než se v minulých letech soudilo. Rychlost a množství kyselých roztoků je sledováno sítí pozorovacích vrtů. Ochrana dolu Hamr I je řešena v současné době dvěma způsoby:

1./ Čerpáním kyselých roztoků z několika čerpacích center na povrchu v předpolí dolového pole Hamr I.

2./ Čerpáním kyselých roztoků ze sběrných překopů, které se urychleně razí v jihozápadní části ložiska Hamr v oblasti jámy č. 13.

Problém spočívá v tom, že čerpané vody nelze vypouštět do vodoteče. Je nutno je dekontaminovat (zbavit uranu), neutralizovat a zbavit dalších nežádoucích složek, a to zejména NH_3 a NaCl . Koncern zatím nemá příslušné kapacity vybudovány. Nyní je cca 2/3 vyčerpaných roztoků kyselých vod zpátky vtlačeno do tzv. hydrobariéry, takže jsou znovu vráceny do koloběhu kyselých vod. Teprve v roce 1984 má být uvedena do provozu neutralizační stanice s kapacitou $3 \text{ m}^3/\text{min.}$, která ovšem problém neřeší. Situace by měla být definitivně vyřešena až v roce 1987 uvedením do provozu centrální dekontaminační stanice (CDS) s kapacitou $20 \text{ m}^3/\text{min.}$ Do té doby bude nutné značnou část čerpaných kyselých vod vracet přes hydrobariéru zpět do cirkulace. Projevuje se trend vrůstání solnosti čerpaných roztoků, a to až nad úroveň, se kterou počítá projekt CDS. Při vyšší solnosti by hrozilo nebezpečí, že by vody nešly na CDS upravovat. Dále časem dochází k narůstání objemu kyselých roztoků (poněvadž se zatím prakticky nelikvidují, a to ze 2/3, ale naopak se stále rozmnožuje jejich objem). Pokud nedojde ke zmírnění nebo zastavení nárůstu objemu kyselých roztoků a jejich solnosti do r. 1985, bude ohrožen velmi vážně rozvoj klasické důlní těžby na ložisku Hamr. Tím by došlo i ke snížení těžitelných zásob uranu, neboť výtěžnost chemické těžby je daleko nižší, než hornické těžby.

- 2./ Zpráva hovoří o ohrožování hornické těžby na k. p. UD Hamr kyselými roztoky z DCHT.
- 3./ Dokumentováno písemnou zprávou TS.
- 4./ Zpráva bude využita při prováděných opatřeních na FMPE.
- 5./ 0
- 6./ Zprávu hodnotím jako hodnověrnou, neboť byla získána prověřeným TS a potvrzena dalšími Prameny.

Vypracoval: npor. Šnajdr Mil.

VSRS 1. oddělení 3. odboru

kpt. Josef Hořejš

Poznámky k přílohám

- 1) Rukopisná poznámka: “Ověřit celou situaci u gen.[erálního] ř.[editele] s.[oudruha] Nového! + celkovou informaci! H.[ořejš] 1. 11. 1976”.
- 2) npor. Šnajdr Miloslav (1946), původním povoláním zemědělský technik, členem KSČ od roku 1967, u MV od roku 1970, nejprve VB, 1972 - 1976 referent oddělení StB Příbram, 1973 - 1975 absolvoval dálkově kurs Střední odborné školy F. E. Dzerdžinského pro směr StB kontrarozvědný ve Sv. Janu pod Skalou, 1981 studium při výkonu služby - důstojnická škola 1. ročník VŠ SNB Fakulta StB, 1976 - 1988 starší referent 1. oddělení 3. odboru XI. správy FMV, 1988 - 1990 starší referent specialista 3. oddělení 7. odboru II. správy SNB, 1990 záloha pro nezařazené, 1990 - 1991 Úřad na ochranu ústavy a demokracie, od roku 1991 vyšetřovatel Správy VB (Policie ČR) Středočeského kraje.
- 3) kpt. Hořejš Josef (1940), původním povoláním důlní technik, od roku 1960 člen KSČ. 1967 přijat na MV, nástupní škola StB - Střední odborná škola MV Vinoř, 1967 - 1972 referent oddělení StB Teplice, 1972 - 1974 starší referent 2. oddělení 4. odboru II. správy

FMV, 1974 - 1975 Správa StB Ústí nad Labem, 1975 - 1988 postupně ve funkcích starší referent, náčelník a starší referent specialista 1. oddělení 3. odboru XI. správy FMV, 1982 - 1987 studium při výkonu služby VŠ SNB - Fakulta StB, 1988 - 1990 starší referent specialista 2. oddělení 7. odboru II. správy SNB, 1990 záloha pro nezařazené příslušníky, 1990 - 1991 Úřad na ochranu ústavy a demokracie, 1991 propuštěn ze služebního poměru.

- 4) Rukopisné poznámky: “Je nutno jednat urychleně a o výsledku informovat D 9. 6. 1980” a “Projednat se s. Vojtou! H.[ořejš] 9. 6. 1980”.
- 5) Rukopisná poznámka: “- informovat s.[oudruha] Vojtu z FMPE - informovat “P”[oradce?] H.[ořejš] 19. 9. 1980”.
- 6) Rukopisná poznámka: “- informovat s.[oudruha] Vojtu z FMPE - informovat “P”[oradce?] H.[ořejš] 19. 9. 1980”.